

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЛЕВЧУК ІЛОНА ЮРІЇВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

**Інструменти глобального та державного регулювання міжнародного
бізнесу**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Марія ШУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
к.е.н., доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Левчук І.Ю. Інструменти глобального та державного регулювання міжнародного бізнесу. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародна економіка». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У роботі досліджено теоретичні аспекти регулювання міжнародного бізнесу, проаналізовано вплив глобальних інструментів світової організації торгівлі на регулювання міжнародного бізнесу, визначено державні інструменти регулювання міжнародного бізнесу в Україні.

Основними результатами досліджень є запропоновані рекомендації щодо оптимізації інструментів тарифного і нетарифного регулювання для міжнародного бізнесу в Україні,

Ключові слова: Глобальні та державні інструменти, регулювання, міжнародний бізнес, тарифне та нетарифне регулювання, захист прав власності, торговельні угоди, міжнародні організації.

57 с., 1 табл., 11 рис., бібліограф.: 27 найм.

ABSTRACT

Levchuk I.Yu. Tools of global and state regulation of international business. Specialty 292 International Economic Relations. Educational Program «International Economics». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

This paper explores the theoretical aspects of international business regulation, analyzes the impact of global instruments of the World Trade Organization on the regulation of international business, and identifies state instruments for regulating international business in Ukraine.

The main results of the research include proposed recommendations for optimizing tariff and non-tariff regulation instruments for international business in Ukraine.

Keywords: Global and state instruments, regulation, international business, tariff and non-tariff regulation, property rights protection, trade agreements, international organizations.

57 pages, 1 table, 11 figures, bibliography: 27 titles.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	8
1.1 Поняття та сутність регулювання міжнародного бізнесу	8
1.2 Інституціональне середовище міжнародного бізнесу	12
1.3 Роль міжнародних організацій в регулюванні міжнародного бізнесу	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ НА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	26
2.1 Аналіз впливу зниження торговельних бар'єрів на міжнародний бізнес	26
2.2 Врегулювання торговельних суперечок в рамках СОТ та їх вплив на міжнародний бізнес.....	32
2.3 Вплив угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності на міжнародний бізнес.....	38
РОЗДІЛ 3 ДЕРЖАВНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	45
3.1 Особливості застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні в контексті ведення міжнародного бізнесу	45
3.2 Захист права власності та його роль у залученні міжнародного бізнесу в Україну	53
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

COT – Світова організація торгівлі

ГАТТ – Генеральна угода про тарифи та торгівлю (попередник COT)

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку

ВМО – Всесвітня митна організація

МВФ – Міжнародний валютний фонд

ОПЕК – Організація країн-експортерів нафти

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна глобалізована економіка неможлива без ефективного регулювання міжнародного бізнесу. Міжнародна торгівля та інвестиції стають ключовими драйверами економічного розвитку, стимулюючи створення робочих місць та інновації. Міжнародні компанії набувають все більшої ваги, впливаючи на глобальні економічні процеси та соціальні стандарти. Глобалізація призвела до зростання складності та динамічності системи регулювання міжнародного бізнесу. З'являються нові виклики, такі як цифрові технології, екологічні проблеми та соціальна відповідальність бізнесу. Ефективне регулювання може сприяти справедливій конкуренції, захисту прав інвесторів та споживачів, а також запобігати зловживанням з боку міжнародних компаній.

Україна прагне інтегруватися в світову економіку та розширювати міжнародне співробітництво. Для цього необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат та забезпечити відповідність вітчизняного законодавства міжнародним стандартам.

Теоретичні аспекти інструментів глобального та державного регулювання міжнародного бізнесу досліджували наступні вітчизняні та зарубіжні науковці: John Braithwaite, Peter Drahos, Рикова Н. В., Шашина М. В., Москаленко Н. О., Вороніна О.О., Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Кутайня З., Мінченко А., Мазур А., Курцев О.Ю., Кошесєва Д.О., Фартушняк В., Яценко О.М., Athreye S., Piscitello L. Shadlen K.C., Ковальова М., Колобердянко І.І., Козакова С.П., Мандрик І.П., Тараненко М. С., Огородник В.О., Педченко Н. С., Франко Л. С., Глущенко Я.І., Товкачова А. С., Федоренко К. В., Гришко І. Ю., Уткіна М. С., Васильців Т. Г., Мульска О. П., Зайченко В. В.

Мета - дослідження системи регулювання міжнародного бізнесу на глобальному та державному рівнях, включаючи аналіз інструментів, договорів, торгових угод, спрямованих на забезпечення правильної функціонування

міжнародних економічних відносин і захисту інтересів держав та учасників міжнародного бізнесу.

В рамках мети дослідження слід виділити наступні **завдання**:

- визначити поняття та сутність регулювання міжнародного бізнесу;
- розглянути інституціональне середовище міжнародного бізнесу;
- дослідити міжнародні організації в системі регулюванні міжнародного бізнесу;
- провести аналіз впливу зниження торговельних бар'єрів на міжнародний бізнес;
- дослідити регулювання торговельних суперечок в рамках СОТ та їх вплив на міжнародний бізнес;
- проаналізувати вплив угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності на міжнародний бізнес;
- охарактеризувати особливості застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні в контексті ведення міжнародного бізнесу;
- дослідити захист права власності та його роль у залученні міжнародного бізнесу в Україну.

Об'єкт дослідження – глобальне та державне регулювання міжнародного бізнесу.

Предметом дослідження є інструменти, методи і механізми, які використовуються для регулювання міжнародного бізнесу на глобальному і державному рівнях.

Інформаційна база дослідження ґрунтується на роботах науковців, експертів та практиків, а також на інформації міжнародних організацій з офіційних веб-сайтів, статистичних даних та інтернет-джерел.

Зважаючи на специфіку досліджуваної теми, були застосовані такі **методи** та **прийоми**: аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, дедукції порівняння.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Одержані результати поглиблюють наукове розуміння інструментів глобального та державного регулювання міжнародного бізнесу, зокрема в

аспектах тарифного та нетарифного регулювання. Дослідження внесло вклад у розвиток теорій міжнародного бізнесу, зокрема щодо ролі інституційного середовища та впливу міжнародних організацій.

Результати роботи можуть бути використані практиками для удосконалення процесів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, підвищення ефективності митних процедур, боротьби з корупцією та гармонізації національних стандартів із міжнародними. Це сприятиме поліпшенню бізнес-клімату та залученню іноземних інвестицій.

Апробація результатів дослідження. Праці XXIV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (м. Вінниця 18 квітня 2024р.).

Структура кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 27 найменувань. Містить 11 рисунків, 1 таблицю. Загальний обсяг роботи 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ

МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

1.1 Поняття та сутність регулювання міжнародного бізнесу

Міжнародний бізнес, динамічна сфера, яка постійно розвивається та змінюється. Успіх у цій сфері потребує не лише глибокого розуміння ринкових закономірностей та принципів ведення бізнесу, але й знання особливостей регулювання міжнародної торгівлі та інвестицій.

Регулювання міжнародного бізнесу може бути визначено як сукупність норм, правил та інституцій, які використовуються для контролю та координації діяльності багатонаціональних корпорацій [1].

Національне регулювання міжнародного бізнесу – система заходів, що поєднують пряме законодавче регулювання діяльності міжнародного бізнесу в межах цієї держави з важелями митної, інвестиційної, податкової, валютної та антимонопольної політики, покликаними захистити та покращити структуру внутрішнього ринку [2].

Регулювання міжнародного бізнесу охоплює широкий спектр питань, таких як торгівля, інвестиції, конкуренція, захист прав інтелектуальної власності, захист навколишнього середовища, права споживачів та права працівників [1].

Міждержавне регулювання міжнародного бізнесу включає три рівні дії інструментів міждержавного регулювання: глобальний, регіональний та двосторонній. Глобальний рівень представлений насамперед договорами та угодами, укладеними у рамках міжнародних економічних організацій (МВФ, СОТ, ОЕСР тощо), та окремими міжнародними конвенціями. Регіональні інструменти регулювання міжнародного бізнесу приймаються країнами-учасницями інтеграційних угруповань. До найважливіших двосторонніх інструментів регулювання міжнародного бізнесу відносять угоди про ліквідацію подвійного оподаткування та інвестиційні угоди [2].

Регулювання міжнародного бізнесу здійснюється на основі різних джерел, а саме:

- національне законодавство (кожна держава має власне законодавство, яке регулює міжнародну торгівлю та інвестиції на її території);
- міжнародні договори (держави можуть укладати двосторонні та багатосторонні договори, які встановлюють правила та норми ведення міжнародного бізнесу між ними);
- рішення міжнародних організацій (рішення міжнародних організацій, таких наприклад як СОТ, можуть мати обов'язковий характер для країн-членів).

Регулювання міжнародного бізнесу може бути як державним, так і недержавним, і воно може здійснюватися на різних рівнях, включаючи міжнародний, національний та регіональний. Регулювання міжнародного бізнесу охоплює широкий спектр питань, таких як торгівля, інвестиції, конкуренція, захист прав інтелектуальної власності, захист навколишнього середовища, права споживачів та права працівників [1].

Існує три основні цілі регулювання міжнародного бізнесу:

- сприяння економічній ефективності, регулювання може використовуватися для стимулювання конкуренції на міжнародних ринках; сприяння інноваціям та розробці нових технологій; забезпечення відкритості ринків та вільного руху товарів, послуг та інвестицій; сприяння економічному зростанню та розвитку.
- захист суспільних інтересів, регулювання може використовуватися для захисту навколишнього середовища від забруднення та деградації; захисту прав споживачів від недобросовісної практики бізнесу; захисту прав працівників на безпечні та здорові умови праці, справедливую заробітну плату та свободу асоціацій; захисту прав людини та запобігання корупції.
- створення справедливого та рівного поля гри, регулювання може використовуватися для запобігання монополізації ринків БНК; забезпечення

того, щоб усі компанії працювали за однаковими правилами; створення рівних умов конкуренції для місцевих та іноземних компаній.

Таким чином регулювання може використовуватися для стимулювання конкуренції, інновацій та економічного зростання, а також для захисту навколишнього середовища, прав споживачів та прав працівників. Важливо знайти баланс між регулюванням та свободою ведення бізнесу, щоб сприяти як економічному зростанню, так і захисту суспільних інтересів.

Суб'єктами регулювання міжнародного бізнесу є:

- держави – здійснюють регулювання міжнародної торгівлі та інвестицій через прийняття національного законодавства та укладення міжнародних договорів;
- міжнародні організації (Світова організація торгівлі (СОТ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейський Союз (ЄС)) – встановлюють багатосторонні правила та норми ведення міжнародного бізнесу;
- міжурядові організації (Організація країн-виробувачів нафти (ОПЕК), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ)) – регулюють діяльність у певних галузях міжнародної економіки.

Об'єктами регулювання міжнародного бізнесу є:

- міжнародна торгівля товарами та послугами – правила та норми, що стосуються експорту, імпорту, транзиту товарів та послуг;
- міжнародні інвестиції – правила та норми, що стосуються прямих іноземних інвестицій, портфельних інвестицій, трансферу технологій тощо;
- інші аспекти міжнародної економічної діяльності – валютні операції, інтелектуальна власність, конкуренція, захист прав споживачів тощо.

Інструментами регулювання міжнародного бізнесу є:

- правове регулювання, прийняття законів та інших нормативно-правових актів, які встановлюють правила та норми ведення міжнародного бізнесу;

- економічне регулювання, використання економічних інструментів, таких як мита, субсидії, податкові пільги тощо, для стимулювання або обмеження міжнародної торгівлі та інвестицій;
- інформаційне регулювання, надання інформації про правила та норми ведення міжнародного бізнесу, а також про стан ринків та конкурентне середовище;
- інституційне регулювання, створення та діяльність державних органів та міжнародних організацій, які здійснюють регулювання міжнародної економічної діяльності.

Сучасний стан глобального регулювання бізнесу викликає питання підзвітності та легітимності з чіткими наслідками для ефективності транснаціональних схем управління. Для ефективного регулювання бізнесу у глобальному світі важливим є дотримання його цілей (наприклад, багатонаціональних корпорацій). Майбутнє глобального регулювання бізнесу може виглядати більше як поєднання «м'яких» та «твердих» елементів з домінуючим впливом держави, що зберігається і з різними відокремленнями за впізнаваними моделями. Представники органів державної влади не завжди мають цілісне уявлення, по-різному реагують на нові правила. По-друге, правила державного регулювання рідко суттєво переглядаються, що не є аргументом на користь їх гнучкості. З іншого боку, адаптивні підходи до регулювання мають більше значення для спільного проектування норм та стандартів, вони також характеризуються більш динамічними петлями зворотного зв'язку. В той же час, більш швидкі цикли зворотного зв'язку дозволяють регуляторам оцінювати політику відповідно до встановлених стандартів. Регуляторні органи мають низку інструментів для пошуку таких зворотних зв'язків: створення лабораторій політики, краудсорсинг для розробки публічної політики та забезпечення представництва бізнесу в процесі управління через органи саморегулювання [3].

Одним із ключових питань регулювання міжнародного бізнесу є досягнення балансу між необхідністю регулювання та свободою ведення бізнесу. Занадто багато регулювання може задушити інновації та економічне зростання.

Але занадто мало регулювання може призвести до негативних наслідків, таких як забруднення навколишнього середовища, порушення прав працівників та споживачів.

Отже, регулювання міжнародного бізнесу є складним та постійно розвивається. Воно має враховувати інтереси різних країн, компаній та суспільств. Ефективне регулювання міжнародного бізнесу може сприяти економічному зростанню, захисту суспільних інтересів та створенню справедливого та рівного поля гри для всіх учасників міжнародної торгівлі та інвестицій.

1.2 Інституціональне середовище міжнародного бізнесу

Міжнародний бізнес є невід'ємною складовою глобалізації та економічних відносин між державами. Він передбачає співробітництво суб'єктів різних країн і вимагає ретельного вивчення та впровадження норм та правил, узгоджених міжнародною спільнотою. Основними складовими успішного міжнародного бізнесу є використання ресурсів закордонних ринків, розуміння особливостей законодавства іноземних держав, а також аналіз політико-економічних відносин міжнародного співтовариства.

У період глобалізації міжнародний бізнес набуває нових рис, що відображають сучасні реалії та вимоги економічного розвитку. Такий підхід дозволяє компаніям успішно функціонувати в умовах міжнародної конкуренції та забезпечує стабільність їхньої діяльності на міжнародному ринку.

При розширенні бізнесу за межі власної країни компанія повинна бути готовою до адаптації до інституціонального середовища. Розуміння інституціонального середовища країн, де компанія планує вести діяльність, є ключовим фактором для успішного виходу на міжнародний ринок.

Інституціональне середовище являє собою сукупність найбільш важливих фундаментальних правових, соціальних, економічних, політичних, моральних та етичних, культурних норм та правил, які визначають взаємовідносини та

поведінку суб'єктів господарювання, та спрямовуються на підвищення функціонування економіки та якості життя. Зміна інститутів та механізму їх діяльності забезпечує зміну зазначених норм поведінки [4].

Серед ключових інститутів, які визначають зовнішнє інституціональне середовище міжнародних компаній, можна виділити інститут зовнішньоекономічних відносин, міжнародного права, права власності та контрактів, міжнародного ринку, міжнародних організацій, індикативного планування, міжнародних фінансів, оподаткування, соціальних гарантій та культури.

Рівень розвитку інституційного середовища має значний вплив на економічні процеси, сприяючи покращенню обігу товарів і грошей та наданню суб'єктам ринку широкого спектру послуг, що сприяють створенню сприятливих умов для виробничої та господарської діяльності. Аналіз інституційного середовища передбачає визначення його складових на макроекономічному рівні, які впливають на ефективність підприємницької діяльності та сприяють підвищенню конкурентоспроможності. Ці складові пов'язані з управлінням та регулюванням конкретних секторів економіки, а також науково-технічними, фінансовими, інвестиційними та соціальними чинниками, заходами з удосконалення менеджменту та реформуванням інститутів, що регулюють ці сфери.

Вихід на міжнародний ринок потребує від компаній адаптації до більш широкого інституціонального середовища. Це середовище складається з формальних та неформальних правил, норм та інститутів, які регулюють економічну діяльність на міжнародному рівні (табл. 1.1).

Основна функція інститутів у міжнародному бізнесі — встановлювати певні правила співпраці, які мають обмежувальні рамки та вимоги, що організовують взаємовідносини між бізнес-партнерами різних форм власності або підрозділами однієї компанії, які знаходяться в різних державах [5].

Таблиця – 1.1 Ключові аспекти інституціонального середовища міжнародного бізнесу

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ВКЛЮЧАЄ:	Ключові інститути	• з торгівлі та інвестицій; • з фінансової допомоги та підтримки; • з прав працівників та соціальної справедливості; • зі сталого розвитку та охорони навколишнього середовища; • з економічного розвитку та скорочення бідності; • з захисту інвестицій; • регіональні торговельні блоки; • урядові органи; • неурядові організації.
	Основні компоненти інститутів	• формальні правила; • неформальні обмеження; • механізми примусу.
	Інституціональні фактори	• дотримання та захист прав власності; • етика та рівень корупції; • ступінь зловживання впливом; • ефективність уряду; • безпека; • корпоративна етика.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Існує безліч інститутів, які регулюють та відіграють важливу роль у міжнародному бізнесі. Їхня діяльність охоплює широкий спектр аспектів, таких як:

- **торгівля та інвестиції** (Світова організація торгівлі (WTO), Всесвітня митна організація (OMD), Міжнародна торгова палата (ICC))
- **фінансова допомога та підтримка** (Міжнародний валютний фонд (IMF), Світовий банк (World Bank))
- **права працівників та соціальна справедливість** (Міжнародна організація праці (ILO))
- **сталий розвиток та охорона навколишнього середовища** (Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP), Всесвітній фонд дикої природи (WWF))
- **економічний розвиток та скорочення бідності** (Програма розвитку ООН (UNDP), Міжнародна фінансова корпорація (IFC))

- **захист інвестицій** (Багатостороннє агентство гарантій інвестицій (MIGA))
- **регіональні торговельні блоки** (Європейський Союз, Європейська асоціація вільної торгівлі (EFTA), Угода між Сполученими Штатами Америки, Мексикою та Канадою (USMCA))
- **урядові органи** (Міністерства торгівлі, інвестицій та фінансів країн світу)
- **неурядові організації** (Oxfam International, Greenpeace)

Крім того є важливими основні компоненти, інституціонального середовища міжнародного бізнесу:

- **формальні правила, до яких** належать конституції, закони, судові прецеденти та адміністративні акти. Ці правила чітко визначені та письмово зафіксовані. Вони мають юридичну силу та є обов'язковими для виконання всіма учасниками міжнародних економічних відносин.
- **неформальні обмеження** – це традиції, звичаї, соціальні норми та етичні принципи, які не мають формального юридичного статусу. Проте вони відіграють важливу роль у регулюванні поведінки людей та функціонуванні інститутів. Недотримання неформальних правил може призвести до соціального осуду або інших санкцій з боку ділових партнерів та суспільства.
- **механізми примусу, до яких відносяться** суди, судові пристави, поліція та інші органи, які мають повноваження забезпечувати дотримання формальних правил та неформальних норм. Механізми примусу гарантують, що правила та норми не залишаться лише декларативними, а дійсно впливатимуть на поведінку учасників міжнародного бізнесу.

Перелічені компоненти тісно пов'язані між собою, так формальні правила ґрунтуються на неформальних нормах та традиціях. Неформальні правила, в свою чергу, можуть бути формалізовані в законах та інших нормативних актах. Механізми примусу необхідні для забезпечення дотримання як формальних, так і неформальних правил.

Важливою складовою створення здорового та сталого бізнес-середовища є співпраця міжнародних економічних суб'єктів з врахування таких факторів, як:

- **гарантування права власності** є важливою складовою для ефективності економічних процесів, оскільки без чітко визначеного права власності неможливе належне функціонування ринку. Цей принцип є в основі захисту прав осіб, що визнаний міжнародною спільнотою та закріплений у різних міжнародних конвенціях, зокрема, у Міжнародній конвенції про захист прав і основних свобод людини. Ці конвенції формують основу для міжнародно-правового регулювання прав людини та їхніх законних інтересів.
- **вплив етики та рівня корупції** на економічну співпрацю на різних рівнях є важливим і складним. Недостатність етичних норм та поширена корупція призводять до домінування особистих інтересів над діловими, порушення прозорості та чесності у відносинах між суб'єктами ринку. Ці явища негативно впливають на бізнес-середовище, створюючи несприятливу атмосферу для економічного зростання.
- **зловживання впливом** включає неправомірне пропонування вигоди з метою впливу на прийняття рішень уповноваженими особами, в тому числі, представниками держави. Це явище підриває прозорість та чесність у ділових відносинах, що в свою чергу має негативний вплив на економіку та суспільство.
- **ефективність уряду** визначається якістю державних послуг, рівнем незалежності державної служби та рівнем довіри до уряду. Ефективний уряд створює сприятливе середовище для бізнесу та економічного розвитку, що є ключовим для сталого економічного зростання.
- **безпека** включає різні аспекти розвитку держав та регіонів з урахуванням різних факторів, таких як географія, політика, економіка тощо. Це важливий фактор для сталого економічного розвитку, оскільки саме безпека відома своїм системним впливом на економіку та суспільство, а також може забезпечити протидію загрозам, які виникають на глобальному рівні.
- **корпоративна етика** визначається культурою поведінки в компаніях та включає в себе взаємовідносини між різними зацікавленими сторонами.

Впровадження стандартів корпоративного управління забезпечує довіру та привабливість компаній для інвесторів, клієнтів та співробітників на міжнародному ринку.

Вимірювання рівня розвитку інституціонального середовища, а також ступеня впливу зазначених вище інституціональних факторів – досить складний процес, який піддається суб'єктивним і оцінним судженням, оскільки отримати об'єктивні дані про рівень корумпованості або ступеня захисту прав власності та ін. практично неможливо. Ситуацію ускладнює і той факт, що ці змінні зазвичай вимірюються з поправкою на помилку та можуть давати спотворені уявлення про реальний вплив. Для того, щоб цього уникнути або хоча б максимально наблизити показники до дійсності, використовують різні рейтинги та індекси для вимірювання якості функціонування інститутів. Зокрема Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – GCI) Всесвітні індикатори державного управління (WGI – World Government Indicators) та інтегральний показник державного управління (Governance Research Indicator Country Snapshot – GRICS) [6].

1.3 Роль міжнародних організацій в регулюванні міжнародного бізнесу

У сучасному глобалізованому світі міжнародний бізнес відіграє все більшу роль у світовій економіці. Для забезпечення чесного та прозорого ведення бізнесу, а також для захисту прав споживачів та навколишнього середовища необхідна чітка система регулювання.

Важливу роль у цій системі відіграють міжнародні організації, які розробляють правила та стандарти для ведення міжнародного бізнесу.

Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на підставі певних правил та процедур і діяльність яких виходить за межі національних кордонів. Особливістю міжнародних організацій як суб'єктів сучасної глобальної економіки є те, що вони, поряд із державними органами, є її регуляторами. Але на відміну від

державних органів, міжнародні організації виконують регулюючі функції на наднаціональному рівні. Як регулятори міжнародні організації мають значний вплив на розвиток і спрямованість світової економіки, оскільки вони залучають в упорядкований процес чимало держав. По суті, майже немає на світі держави, яка не була б членом якоїсь організації; більшість країн залучена до декількох організацій [7].

До провідних міжнародних організацій, які регулюють міжнародний бізнес можна віднести:

- Світова організація торгівлі (СОТ);
- Всесвітня митна організація (ВМО);
- Організація Об'єднаних Націй (ООН);
- Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Ці організації відіграють важливу роль у сприянні вільній та справедливій торгівлі, захисті прав інтелектуальної власності, боротьбі з корупцією та забезпеченні безпеки продуктів харчування та ліків. Їхня діяльність має значний вплив на діяльність багатонаціональних корпорацій та інших учасників міжнародного бізнесу.

Світова організація торгівлі (СОТ) - це міжурядова організація, заснована в 1995 році. Її основною метою є сприяння вільній та справедливій торгівлі між країнами-членами. За всю історію СОТ було укладено кілька світових торгових угод, які підписані представниками країн-членів і ратифіковані відповідними законодавчими органами. Основні угоди включають угоди, спрямовані на встановлення спільного підходу до виконання торгових угод між країнами та процесів вирішення конфліктів. СОТ виступає як форум для переговорів між країнами-членами.

СОТ відіграє вирішальну роль у міжнародній торгівлі, глобальній економіці, політичних і правових питаннях, що виникають у міжнародному бізнесі через глобалізацію. СОТ стала найпотужнішою інституцією світу для зменшення торговельних бар'єрів між країнами та відкриття нових ринків.

Роль СОТ у міжнародному бізнесі:

- сприяє впровадженню, адмініструванню та безперебійній роботі торгових угод між країнами;
- є форумом для торгових переговорів між країнами-членами;
- вирішення суперечок між країнами-членами за допомогою встановлених правил і норм.

СОТ співпрацює з МВФ (Міжнародним валютним фондом) і Світовим банком з точки зору досягнення узгодженості в розробці глобальної економічної політики. Загалом СОТ було створено для того, щоб відігравати дуже важливу роль у світовій економіці, врегульовуючи суперечки, пов'язані з торгівлею, за допомогою правил, положень і механізмів угоди на основі консенсусу, які б запобігали торговельним війнам між могутніми країнами. Завдяки вирішенню спорів, пов'язаних із торгівлею, СОТ має потенціал для підтримки миру у всьому світі та двосторонніх відносин між її країнами-членами шляхом переговорів, консультацій та посередництва.

Міжнародні договори в межах ГАТТ/ СОТ, які регулюють діяльність міжнародного бізнесу – міжнародні договори, які містять уніфіковані норми щодо торговельно-економічного співробітництва між урядами двох, кількох або багатьох країн, що передбачають дотримання загальних узгоджених правил у цій сфері. Міжнародні багатосторонні угоди ГАТТ/СОТ передбачають узгодження країнами-членами СОТ свого законодавства з положеннями ГАТТ; подальше зниження тарифів на 40 % п'ятьма рівномірними річними частками (країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою можуть мати нижчі темпи зниження тарифів). Головними угодами в рамках ГАТТ/СОТ є: Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Генеральна угода з торгівлі послугами (ГАТС), Угода про торговельні аспекти прав на інтелектуальну власність (ТРИПС). Ці та інші угоди розміщено в додатках до Угоди про заснування Світової організації торгівлі (набрала чинність для України 16.05.2008 р.) [8].

Всесвітня митна організація (ВМО) - це міжурядова організація, заснована в 1952 році. Її основною метою є сприяння спрощенню та вдосконаленню митних

процедур. ВМО бере участь в адмініструванні угод СОТ, що стосуються митної оцінки та правил походження товарів. Митна оцінка – це визначення митними органами грошової вартості товарів, що імпортуються або експортуються. Правила походження – це нормативні акти, які встановлюють критерії, за якими країна визнається країною походження товару або послуги.

ВМО розробляє міжнародні стандарти для митного контролю, такі як:

- Гармонізована система опису та кодування товарів (ГС) - це міжнародна система класифікації товарів, яка використовується для спрощення митного оформлення.
- Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотівська конвенція) - встановлює стандарти для спрощення та гармонізації митних процедур.

ВМО також надає технічну допомогу країнам-членам у вдосконаленні їхніх митних систем.

Міжнародні договори в межах РМС/ ВМО, які регулюють діяльність міжнародного бізнесу – конвенції, які спрямовані на встановлення основних принципів митного режиму для країн, які приєдналися до цих конвенцій, а також загальних правил здійснення митного контролю і стягнення митних тарифів, співробітництва між країнами світової спільноти в цій сфері. Цю групу конвенцій представляють: Конвенція про створення Ради митного співробітництва (1950 р.), чинна для України з 1992 р.; Митна конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів (1957 р.); Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (19073 р.); Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) (1975 р.); Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах (1982 р.); Конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням (1989 р.); Конвенція про тимчасове ввезення (1990 р.) [8].

Організація Об'єднаних Націй (ООН) - це міжурядова організація, заснована в 1945 році. Її основною метою є підтримка миру та безпеки в усьому світі, а також сприяння співпраці між народами.

ООН відіграє важливу роль у регулюванні міжнародного бізнесу через свої спеціалізовані агенції, такі як:

- Конференція з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), яка сприяє розвитку країн, що розвиваються, шляхом надання технічної допомоги та сприяння справедливій торгівлі;
- Економічна та соціальна рада (ЕКОСОР), яка координує економічну, соціальну та екологічну діяльність ООН та її спеціалізованих установ;
- Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), яка займається модернізацією та гармонізацією законів, що регулюють міжнародну торгівлю.
- Програма розвитку ООН (ПРООН), яка надає допомогу країнам, що розвиваються, у досягненні цілей сталого розвитку.

ООН також приймає міжнародні конвенції та декларації, які регулюють діяльність багатонаціональних корпорацій. Наприклад, Принципи ООН щодо багатонаціональних корпорацій та інших суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері прав людини встановлюють стандарти поведінки для багатонаціональних корпорацій у сфері прав людини.

Міжнародні договори в межах ООН, які регулюють діяльність міжнародного бізнесу – міжнародні договори, які містять уніфіковані норми права, між урядами двох, кількох або багатьох країн, що передбачають дотримання загальних узгоджених правил у певній сфері. До цієї групи міжнародних договорів належить ціла низка конвенцій, особливе місце серед яких займають Конвенція про порядок розв'язання інвестиційних спорів між державами та іноземними особами (1965 р.); Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів (1974 р.); Конвенція ООН про договір міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.); Конвенція ООН з боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин

(1988 р.); Конвенція про міжнародний фінансовий лізинг (1988 р.); Конвенція про міжнародний факторинг (1988 р.) [8].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) - це міжурядова організація, заснована в 1944 році. Її основною метою є сприяння міжнародному співробітництву у валютній сфері, забезпечення стабільності світової фінансової системи та сприяння розвитку міжнародної торгівлі.

МВФ відіграє важливу роль у регулюванні міжнародного бізнесу через:

- встановлення правил та стандартів для валютних ринків, які включають правила щодо обмінних курсів, резервних вимог та управління капіталом;
- надання кредитної допомоги країнам, що стикаються з економічними труднощами. МВФ може надавати кредити країнам-членам, які стикаються з економічними труднощами, наприклад, з дефіцитом платіжного балансу. Такі кредити допомагають країнам стабілізувати свою економіку та відновити економічне зростання;
- надання країнам-членам технічної допомоги з питань макроекономічної політики, управління валютними резервами та статистичного збору даних, для покращення економічної політики та підвищення ефективності економік країн-членів;
- здійснення моніторингу світової економіки та публікації звітів про економічні перспективи, допомагаючи урядам, підприємствам та інвесторам приймати обґрунтовані рішення.

Міжнародні договори в межах МВФ які регулюють діяльність міжнародного бізнесу: Статут МВФ - документ визначає основні принципи та цілі МВФ, а також права та обов'язки його країн-членів. Він містить положення про квоти, кредитування, валютні курси та інші важливі аспекти діяльності МВФ; Вашингтонська угода укладена в 1944 році, яка офіційно створила МВФ та містить положення про квоти, голосування, інші аспекти управління МВФ; Угода про створення Спеціальних прав запозичення (СПЗ), укладена в 1969 році, створила СПЗ - резервний актив, який використовується країнами-членами МВФ

для регулювання своїх платіжних балансів; Мерілендська угода, укладена в 1978 році, реформувала систему валютних курсів МВФ, яка була заснована на золотому стандарті.

Діяльність МВФ має значний вплив на міжнародний бізнес. Багатонаціональні корпорації та інші учасники міжнародного бізнесу повинні знати та дотримуватися правил та стандартів, встановлених МВФ.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) - це міжурядова організація, заснована в 1961 році. Її основною метою є сприяння координації економічної політики країн-членів та сприяння сталому економічному зростанню та розвитку.

ОЕСР відіграє важливу роль у регулюванні міжнародного бізнесу через:

- розробку керівних принципів та рекомендацій з питань, інвестицій, конкуренції, податків, корпоративної відповідальності та захисту навколишнього середовища, які допомагають створити рівне поле для ведення бізнесу та сприяють сталому розвитку;
- здійснення досліджень та аналізу з економічних та соціальних питань, які допомагають урядам, підприємствам та інвесторам приймати обґрунтовані рішення;
- сприяння обміну інформацією та досвідом між країнами-членами, яке допомагає країнам вчитися одна в одній та покращувати свою економічну політику.

Міжнародні договори в межах ОЕСР, які регулюють діяльність міжнародного бізнесу: Конвенція про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб, укладена в 1997 році, забороняє хабарництво іноземних державних службовців з боку багатонаціональних корпорацій; Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних корпорацій, прийняті в 1976 році, встановлюють стандарти поведінки для багатонаціональних корпорацій у сфері прав людини, праці, навколишнього середовища та корпоративної відповідальності; Угода про інвестиції, укладена в 1995 році, сприяє вільним та справедливим інвестиціям між країнами-членами ОЕСР; Вашингтонська декларація про інвестиційну

політику, прийнята в 1999 році, підтверджує прихильність країн-членів ОЕСР до відкритої та прозорої інвестиційної політики.

Діяльність ОЕСР має значний вплив на міжнародний бізнес. Багатонаціональні корпорації та інші учасники міжнародного бізнесу повинні знати та дотримуватися керівних принципів та рекомендацій ОЕСР.

Висновки до розділу 1

Отже, регулювання міжнародного бізнесу є складним та постійно розвивається. Воно має враховувати інтереси різних країн, компаній та суспільств. Ефективне регулювання міжнародного бізнесу може сприяти економічному зростанню, захисту суспільних інтересів та створенню справедливого та рівного поля гри для всіх учасників міжнародної торгівлі та інвестицій.

Регулювання міжнародного бізнесу має важливе значення для забезпечення справедливої конкуренції, захисту прав інвесторів та споживачів, а також сприяння сталому розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Існує багато різних інструментів та методів регулювання міжнародного бізнесу, які використовуються на глобальному та національному рівнях. Держава та міжнародні організації відіграють важливу роль у регулюванні міжнародного бізнесу. Глобалізація призвела до зростання складності та динамічності системи регулювання міжнародного бізнесу. Необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати систему регулювання міжнародного бізнесу, щоб вона відповідала новим потребам та умовам.

Міжнародний бізнес, стає все більшою складовою глобалізованої економіки, а це вимагає від компаній глибокого розуміння та адаптації до складного інституціонального середовища. Аналіз ключових аспектів цього середовища, таких як права власності, рівень корупції, ефективність уряду та інші, дозволяє міжнародному бізнесу визначити стратегії виходу на міжнародний ринок та забезпечити успішну діяльність. Важливою складовою такого аналізу є

використання різних рейтингів індексів для вимірювання якості функціонування інститутів, що допомагає компаніям приймати обґрунтовані рішення та планувати свою діяльність на міжнародному рівні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГЛОБАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ НА РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

2.1 Аналіз впливу зниження торговельних бар'єрів на міжнародний бізнес

Торговельні угоди відіграють значну роль у формуванні ландшафту міжнародного бізнесу. Ці угоди є двосторонніми або багатосторонніми договорами між країнами, метою яких є сприяння торгівлі шляхом зменшення бар'єрів, сприяння чесній конкуренції та створення сприятливих умов для ведення бізнесу.

Торгові угоди також сприяють потокам інвестицій між країнами. Багато торговельних угод містять положення щодо захисту іноземних інвестицій і вирішення інвестиційних спорів. Це спонукає підприємства з упевненістю досліджувати можливості на зовнішніх ринках, знаючи, що їхні інвестиції будуть захищені. У результаті прямі іноземні інвестиції (ПІІ) збільшуються, створюючи робочі місця, сприяючи економічному зростанню та сприяючи технологічному прогресу.

Крім того, торговельні угоди часто містять положення про захист прав інтелектуальної власності. Це особливо вигідно для галузей, які значною мірою покладаються на інновації, таких як фармацевтика, технології та творчі сектори. Сильний захист інтелектуальної власності заохочує компанії інвестувати в дослідження та розробки, знаючи, що їхні винаходи, патенти та авторські права будуть безпечними на зовнішніх ринках. Це стимулює інновації та полегшує передачу технологій через кордони.

Торговельні угоди також мають соціальні та екологічні наслідки. Багато угод містять положення, які заохочують трудові права, захищають навколишнє середовище та забезпечують екологічну практику. Ці положення спрямовані на запобігання несправедливій трудовій практиці, сприяння відповідальному

пошуку джерел і зменшення впливу підприємницької діяльності на навколишнє середовище. У результаті компанії заохочуються застосовувати етичні та екологічні методи, які можуть підвищити їхню репутацію, залучити соціально свідомих споживачів і сприяти довгостроковому успіху бізнесу.

Багатосторонні інструменти включають Угоду про створення СОТ, Міжнародну організацію праці, Всесвітню інтелектуальну власність та інші міжнародні організації та угоди. Двосторонні інструменти включають угоди про вільну торгівлю, різні тарифні угоди та угоди про інвестиції між двома країнами [9].

Оскільки глобалізація продовжує розширюватися, торговельні угоди стали важливими інструментами для країн, які сприяють економічному зростанню та зміцнюють свої позиції на світовому ринку.

Угоди створюють стабільну та прозору основу, яка допомагає виробникам товарів і послуг, експортерам та імпортерам вести свій бізнес

Глобалізація ринків і зменшення торговельних бар'єрів у рамках таких організацій, як Світова організація торгівлі (СОТ), сприяли зростанню міжнародної торгівлі, що дозволило підприємствам розширювати свою присутність на зарубіжних ринках. Це не тільки відкрило доступ до нових ринків збуту, але й сприяло інтенсифікації технологічного обміну та інновацій, які є критичними факторами підвищення конкурентоспроможності [10].

Одним з ключових ефектів торгових угод для міжнародного бізнесу є зниження тарифів і торговельних бар'єрів. Завдяки скасуванню або зниженню імпорتنих/експортних мит торговельні угоди роблять транскордонну торгівлю більш доступною для компаній. Це дозволяє компаніям отримати доступ до нових ринків, розширити свою клієнтську базу та збільшувати потенціал доходу. Крім того, гармонізація правил і стандартів у країнах-учасниках спрощує процес ведення бізнесу на міжнародному рівні, заощаджуючи час і ресурси для бізнесу.

Завдяки ГАТТ і СОТ міжнародна торгівля зараз здійснюється у світі за відносно низькими тарифами. Середні тарифи сьогодні становлять менше 2,5% — порівняно з більш ніж 20 відсотками в 1947 році (рис. 2.1).

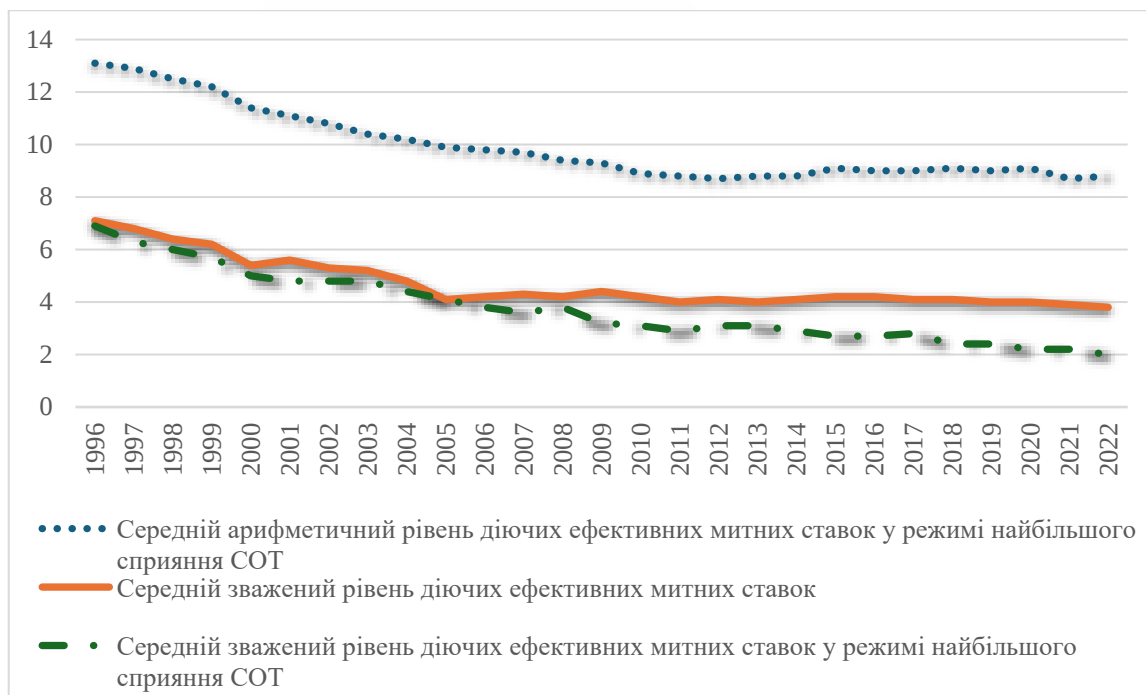

Рисунок 2.1 – Середній світовий рівень діючих митних ставок за режимом найбільшого сприяння СОТ за 1996-2022 р.(%)

Джерело: складено автором на основі [11]

Відповідно до рисунку 2.1 з моменту заснування СОТ у 1995 році спостерігається чітка тенденція до зниження тарифів. Середній арифметичний рівень діючих ефективних митних ставок у режимі найбільшого сприяння СОТ знизився з 13,1% до 8,8%. Подібна тенденція спостерігалася для середньо зваженого рівня діючих ефективних митних ставок, що знизився з 7,1% до 3,8 %. У період з 1996 по 2022 рік середній зважений рівень діючих ефективних митних ставок у режимі найбільшого сприяння СОТ, знизився з 6,9% до 2,0%.

Крім того, доларова вартість міжнародної торгівлі зросла в чотири рази з моменту заснування СОТ (рис. 2.2).

Згідно рисунку 2.2 видно, що за тридцять років свого існування СОТ стала каталізатором нової ери торгівлі та економічного процвітання. У період з 1995 по 2023 рік загальний обсяг світової торгівлі товарами та комерційними послугами значно зріс, у середньому на 5,8% на рік. Це означає майже п'ятикратне зростання світової торгівлі.

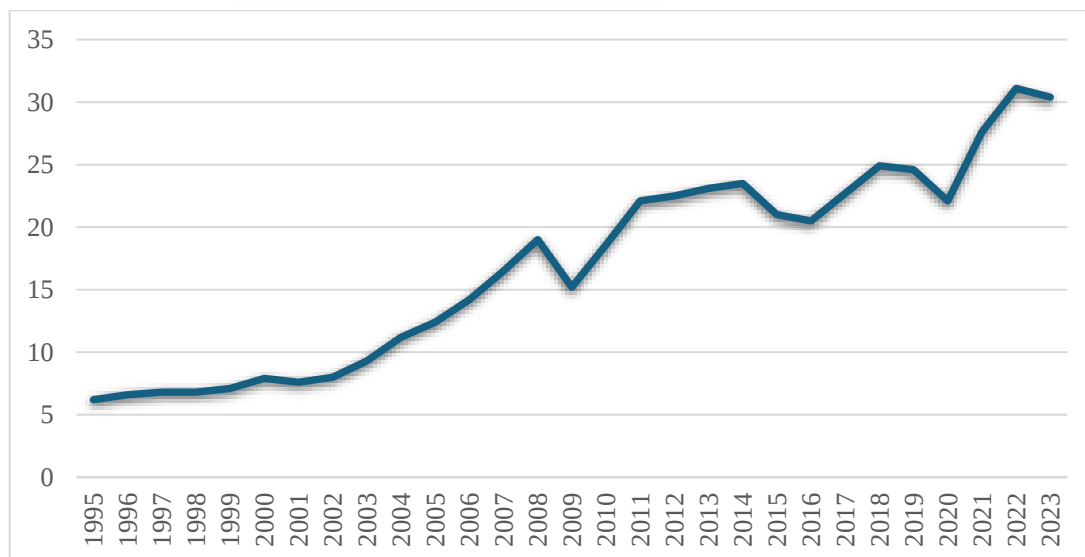

Рисунок 2.2 – Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами за 1995-2023 р. (трлн доларів США)

Джерело: складено автором на основі [11]

Світова торгівля переживає період тісної взаємопов'язаності, де ключову роль відіграють глобальні ланцюги поставок (ГЛП). Ці складні мережі компаній, що співпрацюють на різних етапах виробництва, забезпечують доставку товарів та послуг споживачам по всьому світу. Одним із ключових факторів, що впливають на ГЛП, є політика щодо торговельних бар'єрів, зокрема тарифи.

Зниження торговельних бар'єрів в рамках СОТ може сприяти оптимізації та розвитку ГЛП. Це може призвести до зниження витрат, підвищення інвестицій в та інновації, а також спрощення логістичних процесів. В цілому, політика зниження торговельних бар'єрів створює більш сприятливе середовище для міжнародного бізнесу, що сприяє його зростанню та конкурентоздатності на світовому ринку.

Вплив торговельних тарифів на глобальні ланцюги поставок є глибоким і багатограним, що вимагає від компаній у всьому світі гнучкої та стратегічної реакції. Хоча тарифи створюють проблеми з точки зору реструктуризації ланцюгів постачання, сприяють невизначеності та посилюють операційні складності, вони також створюють можливості для інновацій та оптимізації. Застосовуючи гнучкість, передбачення та стійкість, компанії можуть

орієнтуватися в складнощах торговельних тарифів і ставати сильнішими в умовах глобальної торгівлі, що розвивається.

Торговельні бар'єри, такі як тарифи, можуть мати як негативний, так і позитивний вплив на ГЛП.

Негативний вплив:

1. Реструктуризація ланцюгів поставок. Високі тарифи можуть спонукати компанії переміщувати виробництво в країни з нижчими тарифами або диверсифікувати свої джерела постачання. Це може призвести до короткострокових збоїв, але також сприяє довгостроковій стійкості, знижуючи залежність від регіонів із високими тарифами;
2. Збільшення невизначеності. Мінливе тарифне середовище ускладнює довгострокове планування для бізнесу. Це може призвести до зниження інвестицій в дослідження та розробки та інновації, що негативно впливає на конкурентоздатність;
3. Зростання складності операцій. Тарифи можуть збільшити бюрократичне навантаження на імпорт та експорт, що ускладнює логістику та подовжує терміни виконання замовлень.

Позитивний вплив:

1. Стратегічна оптимізація. Необхідність адаптуватися до тарифів може спонукати компанії шукати нові шляхи підвищення ефективності та конкурентоздатності. Це може включати використання переваг торгових угод та пошук нових ринків.

Рівень участі в ГЛП служить індикатором рівня торгівлі, що відбувається в ланцюгах поставок. Незважаючи на падіння під час фінансової кризи 2008-09 рр. і пандемії COVID-19, рівень участі в ГЛП демонструє стійке зростання з 1995 року, демонструючи стійкість глобальних ланцюгів поставок (рис. 2.3).

Відповідно рисунку 2.3 у період з 1995 по 2022 рік участь у ГЛП зростала стабільними темпами: рівень участі у прямих ГЛП (охоплює експорт до партнерів, відповідальних за подальші стадії виробництва) збільшився з 15,7%

до 20,4%, а рівень участі у зворотних ГЛП (охоплює імпорт для виробництва товарів і послуг на експорт) зріс з 19,5% до 28,3%.

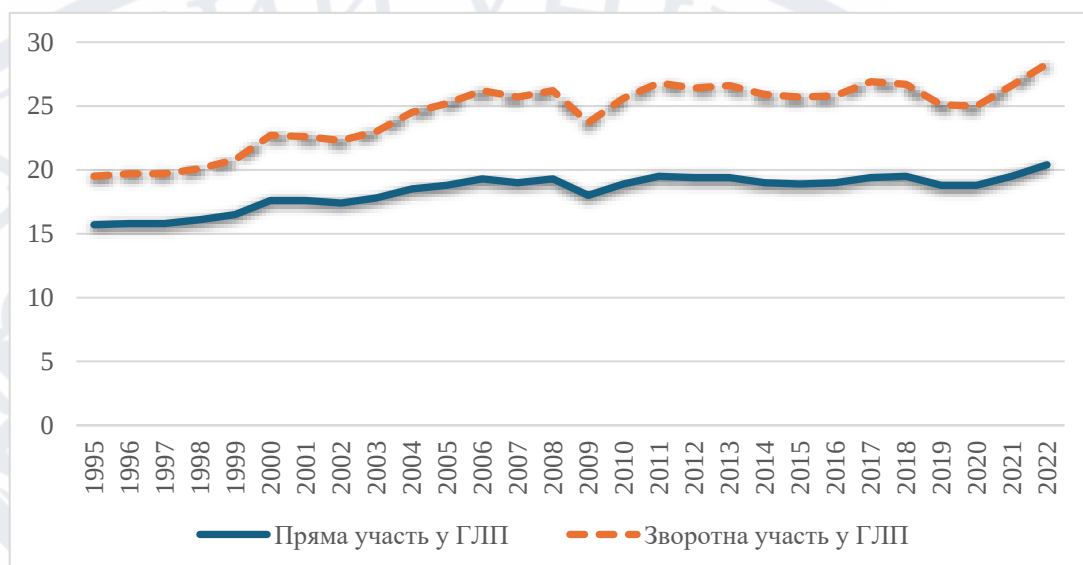

Рисунок 2.3 – Рівень участі у глобальних ланцюгах постачання у зворотному та прямому напрямках за 1995-2022 р.(%)

Джерело: складено автором на основі [11]

Проактивна адаптація до тарифної динаміки може відкрити нові шляхи до рентабельності та конкурентної диференціації. За допомогою планування сценаріїв бізнес може визначити оптимальні стратегії постачання, використовувати пільгові торговельні угоди та скористатися можливостями нових ринків, тим самим зміцнюючи свої позиції в ландшафті глобальних ланцюгів постачання.

Отже, торгові угоди мають глибокий вплив на міжнародний бізнес. Вони знижують тарифи та торговельні бар'єри, сприяють інвестиційним потокам, захищають права інтелектуальної власності та сприяють сталим практикам. Створюючи сприятливі умови для транскордонної торгівлі, торговельні угоди відкривають міжнародному бізнесу можливості для глобального розширення, доступу до нових ринків і підвищення конкурентоспроможності. Оскільки країни продовжують брати участь у торгових переговорах і укладати нові угоди,

глобальний бізнес-ландшафт продовжуватиме розвиватися, пропонуючи як виклики, так і можливості для бізнесу в усьому світі.

2.2 Врегулювання торговельних суперечок в рамках СОТ та їх вплив на міжнародний бізнес

СОТ - це ключовий інструмент для підтримки вільної та справедливої торгівлі в сучасному світі, де протекціонізм та геополітичні виклики стають все більш актуальними.

Торговельні суперечки виникають, коли одна країна вважає, що торгова практика іншої країни порушує міжнародні торгові правила чи угоди. Ці суперечки можуть суттєво вплинути на світову торгівлю та порушити економічну стабільність. Вирішення торговельних суперечок має вирішальне значення для підтримки рівних умов і створення середовища чесної та відкритої торгівлі.

СОТ є міжнародною організацією, яка сприяє глобальній торгівлі та служить форумом для переговорів, угод і вирішення суперечок між її країнами-членами. Заснована в 1995 році, СОТ забезпечує засновану на правилах основу для ведення міжнародної торгівлі та вирішення торгових суперечок.

Процес вирішення спорів у СОТ є життєво важливим механізмом вирішення торгових суперечок між країнами-членами. Він діє відповідно до Договореності про врегулювання суперечок (DSU), яка забезпечує структурований підхід до справедливого та своєчасного врегулювання суперечок.

Ключові етапи вирішення спорів:

- **консультації.** Першим кроком у процесі врегулювання спору є консультації між сторонами спору. Це дозволяє їм обговорити свої проблеми та знайти взаємоприйнятне рішення. Якщо консультації не дозволяють вирішити проблему протягом 60 днів, сторона, яка скаржиться, може вимагати створення комісії з вирішення спору;

– **створення комісії.** Комісія з вирішення спорів складається з незалежних експертів, які розглядають справу та виносять рішення. Висновки групи ґрунтуються на відповідних угодах СОТ і законах міжнародної торгівлі. Процес прийняття рішень групою є прозорим і відповідає суворим правилам для забезпечення неупередженості;

– **розгляд комісії.** Комісія розглядає аргументи, докази та правові тлумачення, надані обома сторонами. Він проводить слухання, розглядає письмові подання та за потреби звертається до експертів. Розгляд комісії спрямований на вирішення конкретних проблем, висунутих стороною-позивачем, і оцінку дотримання стороною-відповідачем правил СОТ;

– **звіт комісії та апеляції.** Після розгляду всієї відповідної інформації комісія готує детальний звіт із викладом своїх знахідок і висновків. Цей звіт надається сторонам спору, що дає їм можливість надати відгук або оскаржити рішення. Однак апеляції можуть бути подані лише на законних підставах і підлягають суворим критеріям;

– **прийняття та відповідність.** Якщо апеляція не подана, звіт комісії приймається Органом із врегулювання суперечок (DSB) СОТ. DSB контролює виконання звітів експертів і гарантує, що сторона-захисник вживає належних заходів для виконання рішення. У разі невідповідності сторона, яка скаржиться, може отримати дозвіл на застосування заходів помсти.

Отже, суперечки ініціюються шляхом офіційного запиту на консультації, за допомогою якого учасник, який скаржиться, запрошує учасника, чиї заходи оскаржуються, обговорити спірне питання з метою його вирішення без звернення до подальших судових розглядів. Ці запити розсилаються всім членам СОТ.

Станом на 31 грудня 2023 року члени СОТ передали 621 спір до Органу з врегулювання суперечок (рис. 2.4). Не всі ці спори вимагали офіційних рішень для їх вирішення. Взаємно узгоджене рішення, яке відповідає угодам СОТ, завжди є кращим результатом, і консультації між членами спору в рамках

врегулювання суперечок СОТ часто можуть бути достатніми для вирішення спірного питання.

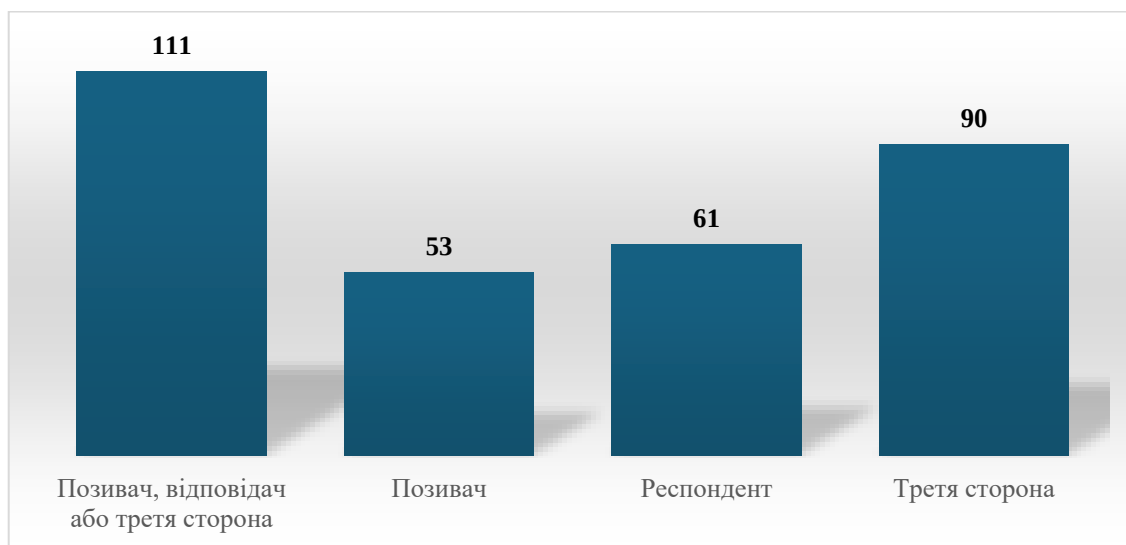

Рисунок 2.4 – Участь членів СОТ у врегулюванні суперечок за 1995-2023 р.

Джерело: складено автором на основі [11]

За цей період 53 члени СОТ ініціювали принаймні один спір, а 61 член був відповідачем принаймні в одному спорі. Крім того, загалом 90 членів СОТ брали участь як треті сторони у судових розглядах між двома чи більше іншими членами СОТ. Загалом 111 членів брали активну участь у врегулюванні спорів як сторона, так і третя сторона.

Механізм вирішення суперечок СОТ є важливим інструментом для вирішення торговельних розбіжностей між країнами-членами. Кількість запитів на консультації в рамках СОТ зростає з часом, що свідчить про те, що країни-члени стають більш схильними до використання цього механізму. Існує значна варіабельність кількості запитів з року в рік, а також між різними країнами-членами (рис. 2.5). Механізм вирішення суперечок СОТ відіграє важливу роль у забезпеченні відкритої, справедливої та передбачуваної світової торгівлі та ведення міжнародного бізнесу.

Суперечки ініціюються проханням про консультації, адресованим члену, заходи якого оскаржуються.

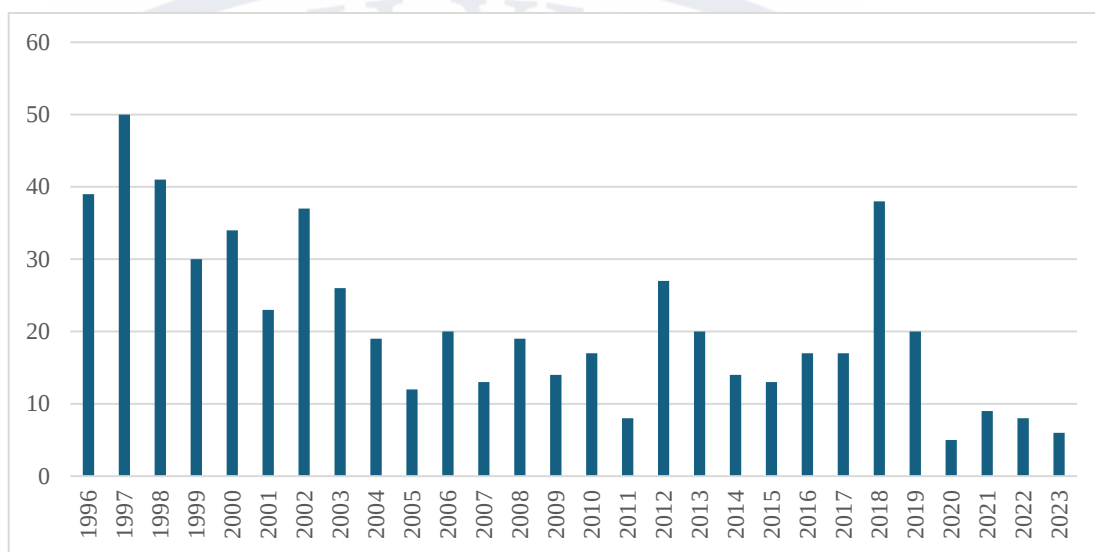

Рисунок 2.5 – Запити на консультації за 1995-2023 р.

Джерело: складено автором на основі [11]

Відповідно до рисунку 2.5 за винятком декількох років, кількість запитів на консультації в рамках СОТ зростає з 1996 року. Це може свідчити про те, що країни-члени СОТ стають більш схильними до використання механізму вирішення суперечок для вирішення торговельних розбіжностей. У 2018 році було зареєстровано найбільшу кількість запитів на консультації - 38. Це може бути пов'язано з низкою факторів, таких як зростання напруженості в торгівлі між США та Китаєм. Кількість запитів на консультації значно знизилася з 2020 року. Це може бути пов'язано з пандемією COVID-19, яка призвела до порушення світових ланцюгів постачання та зниження торгівлі.

Не всі країни-члени СОТ однаково активно використовують механізм вирішення суперечок. Деякі країни, такі як США, Європейський Союз та Китай, подають більше запитів на консультації, ніж інші. Кількість запитів, поданих певною країною, може коливатися з року в рік. Це може бути пов'язано з низкою факторів, таких як зміна торгової політики країни, економічні умови та кількість торговельних розбіжностей з іншими країнами-членами СОТ.

Система врегулювання суперечок СОТ є «інтегрованою», так що в одній суперечці можуть розглядатися кілька угод (рис. 2.6).

Рисунок 2.6 – Перелік питань, які є предметом суперечок СОТ за 1995-2023 р.

Джерело: складено автором на основі [11]

Таким чином, загальні цифри на рисунку 2.6 перевищують загальну кількість окремих ініційованих суперечок. У справах, пов'язаних з торгівлею товарами, ГАТТ 1994 часто посилається разом із більш конкретними угодами, що пояснює, чому воно фігурує в 516 із 621 спору, розпочатого між 1995 і 2023 роками. З 1995 року до СОТ було передано 621 спір та винесено понад 350 рішень (тобто у 56% усіх порушених спорів).

Можна виділити декілька аспектів впливу врегулювання торговельних суперечок в рамках СОТ на міжнародний бізнес:

- **збільшення правової впевненості.** Механізм вирішення суперечок СОТ гарантує міжнародному бізнесу, що їхні права та інтереси будуть захищені у випадку торговельних розбіжностей з іноземними урядами. Це сприяє більшій впевненості та готовності до інвестування та ведення бізнесу на міжнародному рівні.

– **рівні умови.** Врегулювання торговельних суперечок в рамках СОТ допомагає усунути дискримінаційні торговельні практики, які можуть ставити певні країни або міжнародний бізнес в невідгідне становище. Це сприяє створенню рівних умов гри для всіх учасників міжнародної торгівлі.

– **стимулювання економічного зростання.** Більш відкрита та передбачувана торговельна система, яка ґрунтується на правилах СОТ, сприяє зростанню економіки та створенню нових робочих місць. Це робить світовий ринок більш доступним для міжнародного бізнесу, що може призвести до збільшення експорту, імпорту та інвестицій;

– **сприяння вирішенню проблем.** Механізм вирішення суперечок СОТ надає мирний та конструктивний спосіб вирішення торговельних розбіжностей між країнами. Це допомагає запобігти торговельним війнам та іншим формам економічної ескалації, які можуть завдати шкоди як країнам, так і міжнародному бізнесу.

Загалом механізм вирішення суперечок СОТ сприяє створенню більш стабільного та передбачуваного середовища міжнародної торгівлі, що є вигідним для міжнародного бізнесу та світової економіки в цілому.

Отже, механізм вирішення суперечок СОТ не є бездоганим. Деякі критики стверджують, що він може бути занадто складним, дорогим і тривалим для малих і середніх підприємств. Крім того, існує стурбованість тим, що сильніші країни можуть мати більшу перевагу в системі СОТ. Незважаючи на ці недоліки, механізм вирішення суперечок СОТ залишається важливим інструментом для підтримки відкритої, справедливої та передбачуваної світової торгівлі. Він відіграє важливу роль у захисті прав та інтересів підприємств усіх розмірів, що сприяє їхньому успіху на міжнародному ринку. З моменту створення до СОТ було подано понад 600 суперечок, значна кількість яких вирішувалась шляхом консультацій і експертних груп. Прозорість і неупередженість процесу сприяли довірі до системи, сприяючи міжнародній торговій системі, заснованій на правилах.

2.3 Вплив угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності на міжнародний бізнес

Права інтелектуальної власності мають важливе значення для сприяння інноваціям, сприяння торгівлі та захисту творчості на глобальному ринку. Вони стимулюють інвестиції в дослідження та розробки, полегшують доступ на ринок, борються з контрафакцією та піратством, забезпечують передачу технологій і підтримують торгові відносини. Уряди, підприємства та міжнародні організації відіграють вирішальну роль у забезпеченні ефективного захисту та захисту прав інтелектуальної власності для сприяння сталому економічному зростанню та процвітаючій екосистемі глобальної торгівлі.

Права інтелектуальної власності відіграють значну роль у полегшенні торгівлі та доступу до ринку. Вони створюють основу для міжнародного бізнесу для захисту своїх винаходів, торгових марок і творчих робіт, тим самим залучаючи інвестиції та підвищуючи конкурентоспроможність. Надійний захист прав інтелектуальної власності дає підприємствам впевненість у виході на зовнішні ринки, оскільки він захищає їхні інтелектуальні активи від несанкціонованого використання чи експлуатації.

Країни з надійними режимами прав інтелектуальної власності часто є кращими напрямками для прямих іноземних інвестицій і передачі технологій. Вони залучають інноваційні галузі, що веде до економічного зростання та створення робочих місць.

Однією з головних проблем у міжнародній торгівлі є розповсюдження контрафактних товарів і піратство. Підробка та піратство підривають законний бізнес, підривають довіру споживачів і становлять загрозу здоров'ю, безпеці та національній безпеці. Захист прав інтелектуальної власності має вирішальне значення для боротьби з цією незаконною діяльністю.

Права інтелектуальної власності сприяють передачі технологій і співпраці між країнами. Сильний захист прав інтелектуальної власності заохочує власників технологій ліцензувати свої інновації фірмам в інших країнах, що призводить до

передачі знань, навичок і технологій. Це сприяє поширенню інновацій, підвищує продуктивність і підтримує економічний розвиток у всьому світі.

Важливими глобальними інститутами регулювання виступають Світова організація інтелектуальної власності (COIB) та Світова організація торгівлі (COT), в рамках якої діє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС). Інтерпретуючи інтелектуальну власність як об'єкт міжнародної торгівлі, її захист виступає інструментом торгово-економічних відносин. Угода ТРІПС окреслює ефективні механізми охорони фактично всіх видів інтелектуальної власності [12].

Угода COT про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) є найповнішою багатосторонньою угодою з інтелектуальної власності. Він відіграє центральну роль у сприянні торгівлі знаннями та креативністю, у вирішенні торгових суперечок щодо інтелектуальної власності та у забезпеченні членам COT свободи для досягнення цілей їх внутрішньої політики. Він визначає систему інтелектуальної власності з точки зору інновацій, передачі технологій і суспільного добробуту. Угода є юридичним визнанням важливості зв'язків між інтелектуальною власністю і торгівлею та потреби у збалансованій системі інтелектуальної власності.

Ця Угода складається із 7 частин та містить 73 статті. Частина II містить стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності. Вимоги Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності базуються на дотриманні країнами національного режиму та режиму найбільшого сприяння в торгівлі продукцією інтелектуальної власності. У відповідності з Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності права інтелектуальної власності представлені:

- авторськими правами та суміжними правами;
- товарними знаками;
- географічними зазначеннями;
- промисловими зразками; – патентами;
- компонуванням (топографії) інтегральних мікросхем;

- захистом конфіденційної інформації;
- контролем за практикою антиконкурентних дій у договірних ліцензіях

[13].

Суб'єктами міжнародного торгово-економічного співробітництва у сфері інтелектуальної власності виступають міжнародні організації, інтеграційні угруповання, держави, БНК, бізнес-центри, національні компанії, навчальні та науково-дослідні установи. Регулювання досліджуваної сфери здійснюється на національному, міжнаціональному і наднаціональному рівнях. За характером регулювання міжнародної торгівлі продукцією інтелектуальної власності виділяють: звичайну, з режимом найбільшого сприяння, преференційну та дискримінаційну. Об'єктом інтелектуальної власності вважаються набуті знання чи інформація, твори мистецтва та літератури, винаходи, суттєве вдосконалення процесу чи продукту, все що є результатом творчої, науково-дослідницької й винахідницької діяльності, що надає його автору економічні, соціальні чи моральні переваги [12].

Але на відміну від багатьох очікувань, включення угоди TRIPS до СОТ не призвело до потоку подання справ. У період з 1995 року по 2023 рік було подано 44 спорів, поданих в рамках СОТ, стосувалися TRIPS (рис. 2.7).

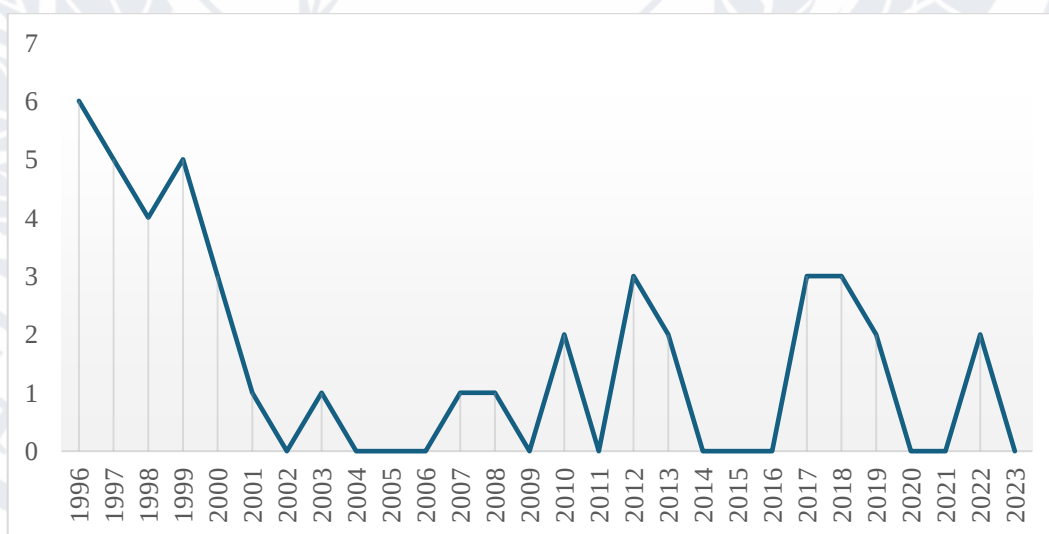

Рисунок 2.7 – Динаміка поданих спорів TRIPS за 1996-2023 р.

Джерело: складено автором на основі [11]

Згідно рисунку 2.7 кількість спорів ТРІПС в рамках СОТ протягом періоду 1996-2023 років була нестабільною, з піковими значеннями у 1996 (6), 2001 (3), 2012 (3), 2017 (3) та 2018 (3) роках. Найнижчі показники спостерігались у 2002 (0), 2004 (0), 2005 (0), 2006 (0), 2009 (0), 2011 (0), 2014 (0), 2015 (0), 2020 (0) та 2023 (0) роках. Динаміка поданих спорів TRIPS може пояснюватись такими причинами, як зростання обсягів торгівлі товарами та послугами, захищеними ТРІПС, що може призводити до збільшення кількості торговельних розбіжностей; внесення змін до національного законодавства, що стосується ТРІПС, що може стимулювати подання нових спорів; економічні кризи або спади можуть зменшувати активність у сфері вирішення торговельних розбіжностей; зміни в правилах та процедурах СОТ, що стосуються вирішення спорів, можуть впливати на динаміку.

Вплив TRIPS на міжнародний бізнес має багатогранний характер, включаючи як позитивні, так і негативні наслідки:

Позитивні наслідки:

- **гармонізація патентного права.** TRIPS сприяла уніфікації патентних норм у багатьох країнах, полегшуючи компаніям захист своїх винаходів на міжнародному рівні та ведення бізнесу в різних юрисдикціях;
- **симулювання інновацій.** Завдяки більш надійному захисту інтелектуальної власності компанії отримали значний стимул для інвестування в дослідження та розробки нових продуктів і технологій;
- **підвищення конкурентоспроможності.** Доступ до нових технологій та захищеність інтелектуальної власності сприяли посиленню конкурентоспроможності компаній на міжнародному ринку;
- **збільшення інвестицій.** TRIPS сприяла зростанню прямих іноземних інвестицій у галузі, що потребують значних витрат на дослідження та розробки.

Негативні наслідки:

- **обмеження доступу до ліків.** Деякі країни стверджують, що TRIPS ускладнює їм доступ до важливих ліків, захищених патентами. Це може мати серйозні наслідки для охорони здоров'я людей у цих країнах.
- **зростання цін на ліки.** Патентний захист може призвести до значного зростання цін на ліки, роблячи їх недоступними для жителів бідних країн.
- **ускладнення трансферу технологій.** TRIPS може ускладнювати передачу технологій з розвинених країн до бідних, що може негативно вплинути на їхній розвиток.
- **зловживання патентними правами.** Існують побоювання, що компанії можуть зловживати патентними правами, щоб стримувати конкуренцію та штучно завищувати ціни [14].

Отже, спори, пов'язані з правами інтелектуальної власності, можуть мати наслідки для торгових відносин між країнами. Торговельні угоди часто включають положення щодо захисту та забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, сприяння рівним умовам гри та зміцненню довіри між торговими партнерами. Невиконання зобов'язань щодо прав інтелектуальної власності може призвести до торговельних суперечок, заходів помсти або накладення санкцій. Наступні 25 років покажуть, як TRIPS буде й надалі розвиватися та впливати на світову економіку.

Висновки до розділу 2

Світова організація торгівлі відіграє ключову роль у регулюванні міжнародного бізнесу за допомогою своїх глобальних інструментів. Торговельні угоди стимулюють торгівлю, інвестиції, інновації, але можуть призводити до суперечок, втрати суверенітету та нерівних умов гри. Механізм вирішення суперечок СОТ захищає права, забезпечує справедливість, але складний, дорогий та дає перевагу сильнішим країнам. Права інтелектуальної власності стимулюють інновації, але можуть обмежувати доступ до ліків та призводити до

торговельних суперечок. Зважаючи на складність та динамічність міжнародного бізнесу, компаніям важливо постійно стежити за оновленнями та змінами в цих сферах, а також адаптувати свою стратегію до нових умов. Уміння ефективно використовувати можливості, які відкривають глобальні інструменти, та мінімізувати ризики, пов'язані з ними, є ключовим фактором успіху для міжнародних компаній у сучасному світі.

Торгові угоди мають глибокий вплив на міжнародний бізнес. Вони знижують тарифи та торговельні бар'єри, сприяють інвестиційним потокам, захищають права інтелектуальної власності та сприяють сталим практикам. Створюючи сприятливі умови для транскордонної торгівлі, торговельні угоди відкривають міжнародному бізнесу можливості для глобального розширення, доступу до нових ринків і підвищення конкурентоспроможності. Оскільки країни продовжують брати участь у торгових переговорах і укладати нові угоди, глобальний бізнес-ландшафт продовжуватиме розвиватися, пропонуючи як виклики, так і можливості для бізнесу в усьому світі.

Механізм вирішення суперечок СОТ не є бездоганим. Деякі критики стверджують, що він може бути занадто складним, дорогим і тривалим для малих і середніх підприємств. Крім того, існує стурбованість тим, що сильніші країни можуть мати більшу перевагу в системі СОТ. Незважаючи на ці недоліки, механізм вирішення суперечок СОТ залишається важливим інструментом для підтримки відкритої, справедливої та передбачуваної світової торгівлі. Він відіграє важливу роль у захисті прав та інтересів підприємств усіх розмірів, що сприяє їхньому успіху на міжнародному ринку. З моменту створення до СОТ було подано понад 600 суперечок, значна кількість яких вирішувалась шляхом консультацій і експертних груп. Прозорість і неупередженість процесу сприяли довірі до системи, сприяючи міжнародній торговій системі, заснованій на правилах.

Спори, пов'язані з правами інтелектуальної власності, можуть мати наслідки для торгових відносин між країнами. Торговельні угоди часто включають положення щодо захисту та забезпечення дотримання прав

інтелектуальної власності, сприяння рівним умовам гри та зміцненню довіри між торговими партнерами. Невиконання зобов'язань щодо прав інтелектуальної власності може призвести до торговельних суперечок, заходів помсти або накладення санкцій. Наступні 25 років покажуть, як TRIPS буде й надалі розвиватися та впливати на світову економіку.

РОЗДІЛ 3

ДЕРЖАВНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

3.1 Особливості застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні в контексті ведення міжнародного бізнесу

Глобалізація та зростання взаємозв'язку між країнами світу призвели до інтенсифікації міжнародної торгівлі. В Україні, як і в інших країнах, застосовуються різні тарифні та нетарифні інструменти для регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Розуміння особливостей застосування цих інструментів є критичним для ведення успішного міжнародного бізнесу в країні.

Україна перебуває в складних умовах, зумовлених не лише воєнними подіями, а й постпандемічною нестабільністю. Ці фактори негативно впливають на економіку країни, зокрема на міжнародний бізнес.

Державна митна політика є найстарішою формою державного регулювання зовнішньої торгівлі. Згідно з Митним кодексом України, – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів і забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки [15].

Регулювання міжнародного бізнесу у сфері торгівлі здійснюється, передусім за допомогою низки економічних та технічних заходів державного регулювання, які діляться на дві наступні групи: – тарифні, базою застосування яких є перш за все Митний тариф України, який затверджений Законом України «Про Митний тариф України», а також додатково особливих та спеціальних видів мита, встановленими Законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» та «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну»; – нетарифні, які включають ліцензування, тарифні квоти, субсидування, повне або часткове ембарго, національні і

міждержавні технічні регламенти, обмеження щодо термінів розрахунків з контрагентами за зовнішньоекономічними контрактами тощо [16].

Торговельні тарифи останнім часом стали предметом активних обговорень, оскільки вони суттєво впливають на міжнародний бізнес та його ланцюги поставок. Введення урядами митних зборів на імпорتنі товари та послуги може порушити міжнародну торгівлю, змінити ринкову динаміку та вплинути на загальне функціонування світової економіки.

Торговельні тарифи безпосередньо впливають на міжнародні компанії, особливо на ті, які активно залучені до міжнародної торгівлі. Коли встановлюються тарифи, вартість імпортованих товарів та послуг зростає, що робить їх менш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку. Це може призвести до зниження продажів та частки ринку для цих компаній. Невизначеність, пов'язана з тарифами, також може перешкоджати довгостроковим інвестиційним рішенням, оскільки компанії можуть не захотіти виділяти ресурси на ринки, схильні до раптових тарифних змін.

Міжнародний бізнес значною мірою залежить від складних ланцюгів поставок, що охоплюють декілька країн. Введення торговельних тарифів може порушити ці ланцюги поставок, оскільки бізнесу може знадобитися переглянути свої стратегії закупівель. Мита можуть призвести до збільшення витрат на імпортовану сировину, компонентів або готової продукції, змушуючи бізнес шукати альтернативних постачальників або коригувати виробничі процеси. Такі порушення можуть призвести до затримок, вищих витрат та зниження ефективності ланцюга поставок, впливаючи на загальну рентабельність міжнародного бізнесу.

Торговельні тарифи можуть суттєво змінити ринкову динаміку, впливаючи на конкурентоспроможність вітчизняних та міжнародних компаній. Коли на імпортовані товари встановлюються тарифи, вітчизняні компанії можуть отримати конкурентну перевагу за рахунок нижчих цін або меншої конкуренції. З іншого боку, міжнародним компаніям може бути складно вийти на нові ринки або

розширити свою клієнтську базу. Це може призвести до зміни ринкової частки та перерозподілу економічної влади між країнами.

Введення торговельних тарифів може мати далекосяжні наслідки для міжнародної економіки. Мита можуть спровокувати зустрічні заходи з боку інших країн та призвести до торговельної війни. Така ескалація може призвести до зниження світової торгівлі, уповільнення економічного зростання та підвищення ринкової волатильності. Торговельні тарифи також можуть порушити глобальні ланцюги створення вартості та вплинути на галузі, яких тарифи безпосередньо не стосуються. Взаємопов'язаність світової економіки означає, що будь-які порушення в одному секторі можуть мати далекосяжні наслідки для різних галузей та регіонів.

Важливим є те, що у низці випадків митний тариф може бути використаний для розвитку національного експорту шляхом встановлення низьких ставок мита, а в деяких випадках і нульових ставок щодо окремих видів товару, необхідних для виготовлення вітчизняними підприємствами продукції, що сприяє розвитку вітчизняного виробництва та збільшення робочих місць. Але варто зазначити, що за останній час уряд України в більшості випадків використовує митно-тарифне регулювання не для покращення економічного стану національного виробника та поліпшення життя населення, а в першу чергу як джерело формування державного бюджету [17].

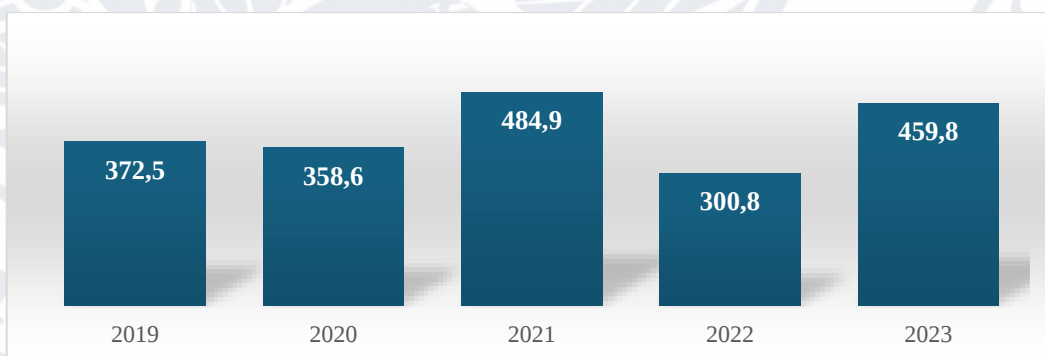

Рисунок 3.1 – Динаміка надходження митних платежів до державного бюджету за 2019-2023рр. (млрд грн.)

Джерело: розроблено автором на основі [18]

Динаміка надходжень митних платежів до державного бюджету України за 2019-2023 рр. відображає вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Зростання та скорочення надходжень пов'язані з політикою держави щодо тарифного регулювання, світовими економічними процесами та, насамкінець, з повномасштабним вторгненням Росії в Україну (рис. 3.1).

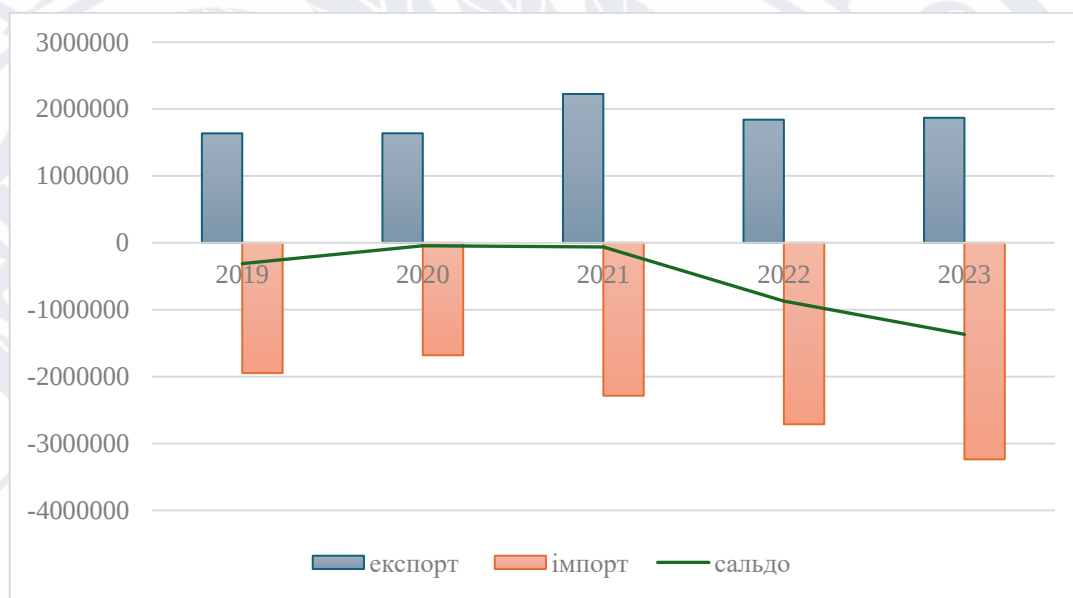

Рисунок 3.2 – Динаміка співвідношення експорту та імпорту України за 2019-2023рр. (млн грн.)

Джерело: розроблено автором на основі [19]

За даними рисунку 3.1 та 3.2 спостерігається підвищення ставок ввізного мита протягом 2018-2019 років, коли уряд України здійснив ряд заходів щодо підвищення ставок ввізного мита на певні групи товарів, що призвело до збільшення надходжень до державного бюджету. Крім того у 2019 році спостерігалось певне зростання імпорту товарів в Україну, що сприяло збільшенню надходжень митних платежів. Державна митна служба України впровадила ряд заходів щодо покращення адміністрування митних платежів. У 2020 році відбулось зменшення надходжень до державного бюджету, спричинене пандемією COVID-19, негативно вплинувши на імпорт товарів в Україну та, відповідно, на надходження митних платежів. Також до зменшення надходжень митних платежів у 2020 році призвело зниження цін на деякі групи

товарів, що імпортувалися в Україну. У 2021 році спостерігалось часткове відновлення світової торгівлі, що призвело до збільшення імпорту товарів в Україну та, відповідно, до зростання надходжень митних платежів. Це є свідченням певного успіху державних органів у сфері регулювання ЗЕД, у стабілізації міжнародної торгівлі в складний пост-пандемічний період. У 2022 році відбулось зменшення надходжень до державного бюджету через повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яке почалося в лютому 2022 року, призвело до блокування морських портів України, руйнування інфраструктури та значного скорочення імпорту товарів та стало головною причиною різкого зниження надходжень митних платежів в 2022 році. У 2023 році спостерігається поступове відновлення імпорту товарів в Україну. Це пов'язано з кількома факторами: переорієнтація логістичних ланцюгів на західні кордони України та країни ЄС; відновлення роботи деяких підприємств на території України; зростання попиту на товари першої необхідності.

Отже внаслідок війни структура імпорту України зазнала значних змін. Зменшився імпорт товарів, таких як одяг, електроніка, автомобілі. Зріс імпорт товарів оборонного призначення, медикаментів, продуктів харчування та пального. З метою підтримки економіки України під час війни, уряд ввів пільговий режим імпорту для певних груп товарів. Це сприяло збільшенню імпорту, але водночас призвело до зменшення надходжень митних платежів. Ситуація в українській економіці залишається складною та нестабільною. Подальша динаміка надходжень митних платежів залежить від багатьох факторів, зокрема:

- тривалість війни та її вплив на інфраструктуру та логістику;
- економічна ситуація в країнах-партнерах України;
- політика уряду України щодо регулювання зовнішньої торгівлі.

З 2008 року, ставши членом СОТ, Україна дотримується міжнародних правил торгівлі, зокрема щодо митних тарифів та обмежень на імпорт/експорт.

До товарів, що походять з України або з держав-членів СОТ, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму

найбільшого сприяння відповідно до Закону України, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України. Тобто до країн, яким Україною надається режим найбільшого сприяння, відносяться країни СОТ (164 країни станом на 01.01.2023) та країни, з якими Україною укладено торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму, згідно затвердженого переліку країн. Станом на 01.01.2022 р. Україною укладено 19 багатосторонніх та двосторонніх угод про вільну торгівлю (УВТ), які охоплюють ринки 47 країн світу (більше 800 млн споживачів): ЄС (27 країн – економічна частина Угоди тимчасово застосовується з 1 січня 2016 р., набрання чинності в повному обсязі – з 1 вересня 2017 р.); ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн; діє з 1 червня 2012 р.); СНД (10 країн; діє з 20 вересня 2012 р.); Грузія (діє з 4 червня 1996 р.); Північна Македонія (діє з 5 липня 2001 р.); Чорногорія (діє з 1 січня 2013 р.); Канада (діє з 1 серпня 2017 р.); Ізраїль (діє з 1 січня 2021 р.), Велика Британія (діє з 1 січня 2021 р.). 3 лютого 2022 р. в Києві була підписана Угода про вільну торгівлю між Україною і Туреччиною, яка набуде чинності з 2023 р. Водночас з Росією призупинено режим вільної торгівлі з метою протидії країні-агресору та забезпечення захисту національних інтересів, безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, її економічної самостійності, а також відновленню порушених прав, свобод і законних інтересів громадян України [20].

Повні ставки ввізного мита застосовуються до товарів, що походять з держав, щодо яких не діє ні режим найбільшого сприяння, ні преференційний режим.

Можна стверджувати, що Україна є поміркованим ініціатором використання важелів нетарифного регулювання. Домінуючими при цьому є заходи, що аналогічно застосовуються передовими країнами світу: технічні бар'єри в торгівлі та санітарні й фітосанітарні методи. Певним чином це пояснюється підписаною Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, що передбачає проведення робіт щодо гармонізації національних стандартів з

міжнародними та європейськими, особливо в частині застосування санітарних та фітосанітарних заходів [21].

Ведення міжнародного бізнесу в Україні, як і в будь-якій іншій країні, має свої особливості та складнощі. Однією з найважливіших проблем є митно-тарифне та нетарифне регулювання, яке може значно впливати на рентабельність та ефективність ведення міжнародного бізнесу (рис. 3.3).

ПРОБЛЕМИ:

Тарифні методи:

- існування значної кількості пільг зі сплати ввізного мита;
- специфічні та комбіновані ставки мита без урахування особливостей постачання товарів;
- відставання митного контролю від сучасних потреб;
- корупція в митних органах;
- ігнорування галузевими міністерствами принципів підготовки законодавства з питань митного регулювання.

Нетарифні методи:

- дискримінаційні торговельні угоди;
- необхідність виконання санітарних, фітосанітарних та технічних норм;
- адміністративні процедури;
- нечіткі та незрозумілі вимоги до виробників.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Тарифні методи:

- стабілізація економічної, політичної та соціальної ситуації в країні;
- визначення пріоритетних сфер розвитку та галузей національного виробництва;
- запровадження системи пільг для імпортерів, які ввозять сировину;
- впровадження інноваційних технологій у вітчизняне виробництво;
- вивчення досвіду розвинених країн.

Нетарифні методи:

- об'єднання систем контролю за експортом, імпортом та транзитом;
- введення системи єдиного обліку торгівців;
- проведення фактичних перевірок товару в один час і в одному місці;
- забезпечення обміну електронною інформацією;
- створення єдиного середовища для митниці й торгівлі;
- проведення електронного обміну інформацією між митними пунктами пропуску.

НАСЛІДКИ:

- зростання витрат для підприємств;
- зниження конкурентоспроможності української продукції на світовому ринку;
- відтік інвестицій та втрата потенційних можливостей для розвитку економіки;
- порушення міжнародних зобов'язань України;
- затримка інтеграції з ЄС ускладнення ведення бізнесу.

Рисунок 3.3 – Рекомендації щодо оптимізації інструментів тарифного і нетарифного регулювання для міжнародного бізнесу в Україні

Джерело: розроблено автором

Рисунок 3.1 відображає основні проблеми та їх наслідки, з якими стикається міжнародний бізнес в контексті державного тарифного та нетарифного регулювання в Україні, а також зазначено конкретні рекомендації для їх вирішення та покращення бізнес-середовища.

Крім вже зазначених проблем, у світі в останні роки виникла пандемія, яка призвела до глобальної фінансово-економічної кризи. Це призвело до значного зниження обсягів експорту багатьох країн та підвищення рівня протекціонізму. У пост-кризовий період країни стали ще активніше застосовувати захисні заходи щодо імпорту. Україна не є винятком, проте війна з росією змусила змінити політику застосування захисних заходів щодо імпорту та експорту певних товарів. Державні органи влади були змушені спростити митне оформлення товарів, необхідних для забезпечення ЗСУ і ТрО додатковим захисним та військовим спорядженням, а також для забезпечення цивільного населення їжею, ліками та іншою гуманітарною допомогою [22].

Таким чином, торговельні тарифи мають глибокий вплив на міжнародний бізнес. Введення тарифів порушує міжнародну торгівлю, змінює ринкову динаміку та впливає на функціонування світової економіки в цілому. Міжнародний бізнес стикається з проблемою підтримки конкурентоспроможності, адаптації своїх ланцюгів поставок та реагування на зміни ринкової динаміки. Міжнародна економіка також наражається на небезпеку потенційних торговельних війн та порушення глобальних ланцюгів створення вартості. Важливо, щоб бізнес та уряди знайшли способи пом'якшити негативний вплив торговельних тарифів та сприяти співпраці та відкритості міжнародного торговельного середовища на благо всіх. Отже, розуміння особливостей застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні є важливим для ведення успішного міжнародного бізнесу. Підприємства, які ретельно вивчають чинне законодавство, співпрацюють з кваліфікованими спеціалістами та використовують доступні ресурси, можуть мінімізувати ризики та максимізувати свої можливості на українському ринку.

3.2 Захист права власності та його роль у залученні міжнародного бізнесу в Україну

Захист права власності є одним із ключових факторів, що сприяють залученню міжнародного бізнесу в Україну. Інвестори прагнуть вкладати кошти в країни з чіткою та прозорою правовою системою, де їхні інвестиції будуть захищені від свавілля та експропріації.

Інтелектуальна власність є важливим інструментом, який допомагає покращити конкурентні позиції окремих підприємств та країни в цілому на ринку. Серед ключових інструментів захисту інтелектуальної власності, які набули найбільшої популярності як в Україні, так і в інших країнах світу, доцільно виділити: патенти, торгові марки, комерційні таємниці, авторське право та суміжні права [23].

Оскільки Україна є учасником низки фундаментальних міжнародних угод (Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових знаків, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про патентне право, Ніццької угоди про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків, Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Римської конвенції з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення та інших) з питання захисту прав інтелектуальної власності та торгівлі, в країні запроваджено митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності, що є досить дієвим інструментом захисту [24].

До захисту прав інтелектуальної власності в Україні залучаються декілька відомств. Серед них слід відзначити Державну службу інтелектуальної власності України, Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», і, безумовно, митні органи/ Захист прав інтелектуальної власності в Україні здійснюються шляхом:

- удосконалення законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності: Митного кодексу та інших нормативних актів, а саме наділення представників митних органів більш ефективними інструментами для проведення розслідувань та протидії порушень прав інтелектуальної власності;

- розширення міжнародної співпраці – на додаток до розвитку діалогу та взаємодії між державними партнерами та власниками прав, налагодження обмін інформацією з країнами-членами ЄС та європейськими агенціями, а також іншими країнами світу [24].

Серед проблемних питань захисту прав інтелектуальної власності в Україні слід виділити такі:

- невідповідність окремих положень чинного законодавства України європейським стандартам у сфері захисту інтелектуальної власності;
- відсутність окремого спеціалізованого судового органу з розгляду справ щодо порушення інтелектуальної власності;
- складність збору доказової бази для доведення факту порушення права інтелектуальної власності в суді;
- організаційно-правові недоліки процедури захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку [25].

Україна поступово вдосконалює нормативно-правове забезпечення інтелектуальної власності та зміцнює рівень її захисту, використовує технологічні знання в процесі регулювання економіки, здійснює патентну комерціалізацію, однак окремі важливі заходи все ще не реалізовані [26].

Альянс прав власності (Property Rights Alliance) публікує щорічні дані про захист прав власності у світі. 125 країн світу, включно з Україною (рис. 3.4), оцінюючи за трьома критеріями:

- правове та політичне середовище (незалежність судової влади, верховенство права, контроль над корупцією, політична стабільність);
- захист матеріальних прав власності;
- захист інтелектуальної власності.

Згідно рисунку 3.4. низькі позиції України в міжнародних рейтингах захисту прав власності, що відображаються в значеннях відповідних індексів, свідчать про незадовільний рівень захисту власності в країні.

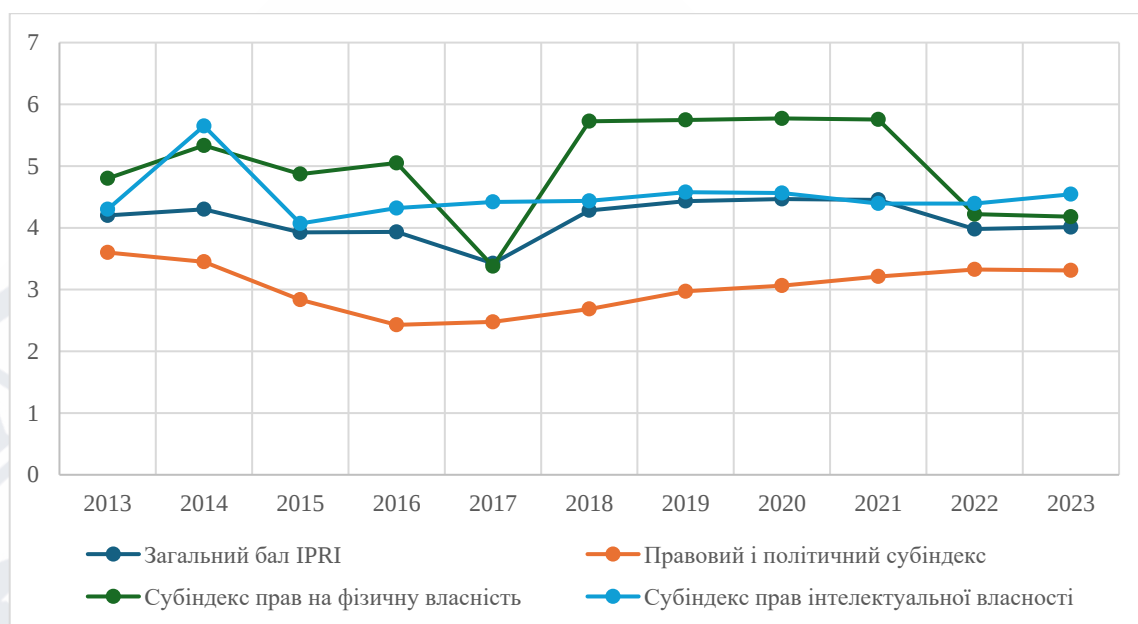

Рисунок 3.4 - Динаміка позиції України в міжнародному рейтингу індексу захисту прав власності впродовж 2013–2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [27]

Показник України за індексом IPRI зріс на 0,032 до 4,011 це незначне підвищення, але воно все ж таки позитивне. Україна посідає 23 місце в регіоні Центральної та Східної Європи та Центральної Азії та 100 місце у світі. Ці рейтинги вказують на те, що Україні ще є куди рухатися вперед у питаннях захисту прав власності порівняно з іншими країнами. Правовий та політичний субіндекс знизився на 0,016 до 3,31. Це зниження є тривожним сигналом, оскільки воно вказує на погіршення стану верховенства права та політичної стабільності в Україні. Субіндекс прав на фізичну власність знизився на 0,041 до 4,18 це зниження вказує на погіршення сприйняття захисту прав власності, ускладнення процесу реєстрації та зниження доступності фінансування. Субіндекс прав інтелектуальної власності цей субіндекс зріс на 0,151 до 4,544 це позитивний показник, який свідчить про покращення захисту інтелектуальної власності в Україні.

Показники України за індексом IPRI демонструють неоднозначну картину. З одного боку, є незначне зростання загального балу та покращення захисту інтелектуальної власності. З іншого боку, спостерігається зниження показників

у правовому та політичному субіндексі та субіндексі прав на фізичну власність. Для забезпечення ефективного захисту прав власності в Україні необхідно розробити та реалізувати стратегії, спрямовані на покращення стану верховенства права, політичної стабільності, боротьби з корупцією, захисту прав власності, спрощення процесу реєстрації та покращення доступу до фінансування.

Рівень захисту прав власності, який вимірюється Індексом захисту прав власності, тісно пов'язаний з іншими показниками, що свідчать про економічний розвиток країни:

1. *Рівень захисту прав власності та дохід на душу населення* – чим сильніший захист прав власності, тим вищий дохід на душу населення;
2. *Рівень захисту прав власності та інвестиції в основний капітал* – чим сильніший захист прав власності, тим більші інвестиції в основний капітал;
3. *Рівень захисту прав власності та венчурний капітал* – чим сильніший захист прав власності, тим більший обсяг венчурного капіталу та привабливість приватних активів;
4. *Рівень захисту прав власності та умови для підприємництва* – чим сильніший захист прав власності, тим кращі умови для підприємництва;
5. *Рівень захисту прав власності та інноваційний розвиток* – чим сильніший захист прав власності, тим більше можливостей для інноваційного розвитку.

Перевагами захисту права власності для міжнародного бізнесу є:

- ***впевненість у інвестиціях*** - захист права власності дає інвесторам впевненість у тому, що їхні інвестиції не будуть свавільно вилучені або експропрійовані;
- ***стимулювання інвестицій*** - сильний захист права власності стимулює інвестиції в Україну, оскільки інвестори більш охоче вкладають кошти в країну з чіткими правилами гри;

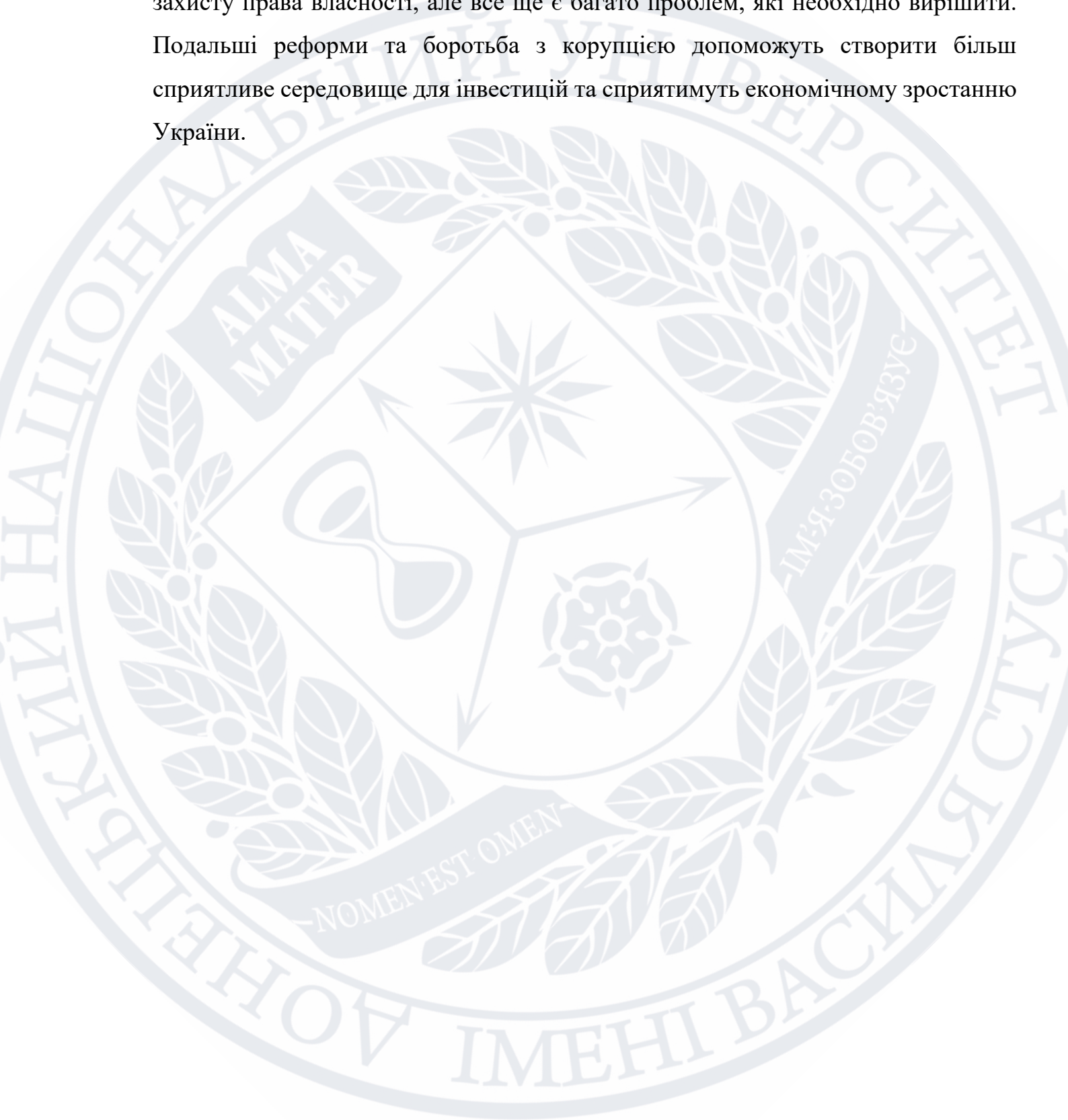
- **збільшення конкурентоспроможності** - захист права власності сприяє кращому розподілу ресурсів та підвищує конкурентоспроможність української економіки;
- **доступ до нових технологій** - інвестиції в Україну з боку іноземних компаній можуть дати українським підприємствам доступ до нових технологій та знань.

Отже, захист права власності є критично важливим фактором для залучення міжнародного бізнесу в Україну. Уряд України вживає заходів для покращення захисту права власності, але все ще є багато проблем, які необхідно вирішити. Подальші реформи та боротьба з корупцією допоможуть створити більш сприятливе середовище для інвестицій та сприятимуть економічному зростанню України.

Висновки до розділу 3

Таким чином, торговельні тарифи мають глибокий вплив на міжнародний бізнес. Введення тарифів порушує міжнародну торгівлю, змінює ринкову динаміку та впливає на функціонування світової економіки в цілому. Міжнародний бізнес стикається з проблемою підтримки конкурентоспроможності, адаптації своїх ланцюгів поставок та реагування на зміни ринкової динаміки. Міжнародна економіка також наражається на небезпеку потенційних торговельних війн та порушення глобальних ланцюгів створення вартості. Важливо, щоб бізнес та уряди знайшли способи пом'якшити негативний вплив торговельних тарифів та сприяти співпраці та відкритості міжнародного торговельного середовища на благо всіх. Отже, розуміння особливостей застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні є важливим для ведення успішного міжнародного бізнесу. Підприємства, які ретельно вивчають чинне законодавство, співпрацюють з кваліфікованими спеціалістами та використовують доступні ресурси, можуть мінімізувати ризики та максимізувати свої можливості на українському ринку.

Захист права власності є критично важливим фактором для залучення міжнародного бізнесу в Україну. Уряд України вживає заходів для покращення захисту права власності, але все ще є багато проблем, які необхідно вирішити. Подальші реформи та боротьба з корупцією допоможуть створити більш сприятливе середовище для інвестицій та сприятимуть економічному зростанню України.

ВИСНОВКИ

Регулювання міжнародного бізнесу має важливе значення для забезпечення справедливої конкуренції, захисту прав інвесторів та споживачів, а також сприяння сталому розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Існує багато різних інструментів та методів регулювання міжнародного бізнесу, які використовуються на глобальному та національному рівнях. Держава та міжнародні організації відіграють важливу роль у регулюванні міжнародного бізнесу. Глобалізація призвела до зростання складності та динамічності системи регулювання міжнародного бізнесу. Необхідно постійно оновлювати та вдосконалювати систему регулювання міжнародного бізнесу, щоб вона відповідала новим потребам та умовам.

Світова організація торгівлі відіграє ключову роль у регулюванні міжнародного бізнесу за допомогою своїх глобальних інструментів. Торговельні угоди стимулюють торгівлю, інвестиції, інновації, але можуть призводити до суперечок, втрати суверенітету та нерівних умов гри. Механізм вирішення суперечок СОТ захищає права, забезпечує справедливість, але складний, дорогий та дає перевагу сильнішим країнам. Права інтелектуальної власності стимулюють інновації, але можуть обмежувати доступ до ліків та призводити до торговельних суперечок. Зважаючи на складність та динамічність міжнародного бізнесу, компаніям важливо постійно стежити за оновленнями та змінами в цих сферах, а також адаптувати свою стратегію до нових умов. Уміння ефективно використовувати можливості, які відкривають глобальні інструменти, та мінімізувати ризики, пов'язані з ними, є ключовим фактором успіху для міжнародних компаній у сучасному світі.

Таким чином, торговельні тарифи мають глибокий вплив на міжнародний бізнес. Введення тарифів порушує міжнародну торгівлю, змінює ринкову динаміку та впливає на функціонування світової економіки в цілому. Міжнародний бізнес стикається з проблемою підтримки конкурентоспроможності, адаптації своїх ланцюгів поставок та реагування на

зміни ринкової динаміки. Міжнародна економіка також наражається на небезпеку потенційних торговельних війн та порушення глобальних ланцюгів створення вартості. Важливо, щоб бізнес та уряди знайшли способи пом'якшити негативний вплив торговельних тарифів та сприяти співпраці та відкритості міжнародного торговельного середовища на благо всіх. Отже, розуміння особливостей застосування тарифних та нетарифних інструментів в Україні є важливим для ведення успішного міжнародного бізнесу. Підприємства, які ретельно вивчають чинне законодавство, співпрацюють з кваліфікованими спеціалістами та використовують доступні ресурси, можуть мінімізувати ризики та максимізувати свої можливості на українському ринку. Захист права власності є критично важливим фактором для залучення міжнародного бізнесу в Україну. Уряд України вживає заходів для покращення захисту права власності, але все ще є багато проблем, які необхідно вирішити. Подальші реформи та боротьба з корупцією допоможуть створити більш сприятливе середовище для інвестицій та сприятимуть економічному зростанню України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. John Braithwaite and Peter Drahos, *Global Business Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. 704 pages
2. Міжнародний бізнес: навчальний посібник / за заг.ред. Савченко М.В., Орехової Т.В. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. 520 с.
3. Рикова Н. В. Глобалізація як фактор трансформації державного регулювання бізнесу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 9. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1733> (дата звернення: 19.04.2024). DOI: [10.32702/2307-2156-2020.9.103](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.9.103)
4. Шашина М. В. Тенденції зміни інституціонального середовища України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. Вип. 12/5. С. 26–31.
5. Москаленко Н. О. Інституціональне середовище міжнародного бізнесу. *Економіка та право*. 2016. № 3. С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpr_2016_3_12
6. Вороніна О.О. Вплив інституційного середовища на динаміку ПІІ в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. №10. С. 77–82. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-77-82>
7. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Кутайня З. Міжнародні організації. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 440 с.
8. Мінченко А., Мазур А. Міжнародні нормативні акти як джерела регулювання зовнішньоекономічних відносин та їх співвідношення з національним законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 64- 68
9. Курцев О.Ю., Кошесєва Д.О. Регулювання міжнародної торгівлі: види та інструменти. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. № 6 (276). 2022. С. 45-52.
10. Фартушняк В. Вплив міжнародної торгівлі на конкурентоспроможність підприємств. *Інноваційні процеси економічного і*

соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» Тези доповідей. 2021. 7(33). С. 92

11. Статистика COT. URL: <https://stats.wto.org/>
12. Яценко О.М. Інтелектуальна власність в системі глобальної торгівлі URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/2624/3/ІЕНТтаNP_2015_85%e2%80%9390.pdf.
13. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text.
14. Athreye, S., Piscitello, L. & Shadlen, K.C. Twenty-five years since TRIPS: Patent policy and international business. *J Int Bus Policy* 3, 315–328 (2020). <https://doi.org/10.1057/s42214-020-00079-1>.
15. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст. 552 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
16. Ковальова Марія. Вплив заходів тарифного та нетарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність. *Економіка та суспільство*, 2023, 51.
17. Колобердянко І.І., Козакова С.П. Державне регулювання експортно-імпортних операцій України в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015 URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/37.pdf>
18. Державна митна служба України звіт про результати роботи ДМСУ за 2021р. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>; Державна митна служба України звіт про результати роботи ДМСУ за 2023р. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
19. Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
20. Мандрик Ірина Петрівна. Регулювання зовнішньоторговельної діяльності як чинник виходу України на світові товарні ринки. *Olga Timofeeva*, 2023, 43.

21. Тараненко М. С. Тарифне та нетарифне регулювання як інструменти реалізації економічної дипломатії України. *Інтелект XXI*. 2018. № 2. С. 34-38.
22. Огородник В.О. Вплив нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на соціально економічний розвиток. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2023. (1 (61)), С.147-153.
23. Педченко, Н. С., Франко, Л. С. (2022). Державна політика захисту інтелектуальної власності як інструмент стимулювання інноваційного розвитку національної економіки. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*, № 1 (105). С. 106-114. <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2022-1-14>
24. Глущенко Я. І.; Товкачова А. С.; Федоренко К. В. Інструменти захисту прав інтелектуальної власності у сфері міжнародної торгівлі. *Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 травня 2022 року).*—Одеса: Державний університет «Одеська політехніка», 2022.—178 с. Редакційна колегія, 30.
25. Гришко І. Ю., Уткіна М. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 4 (33). С. 26-30.
26. Васильців, Т. Г., Мульська, О. П., & Зайченко, В. В. (2022). Розвиток трансферу інновацій і ринку інтелектуальної власності: проблеми та перспективи для підприємництва в Україні. *Підприємництво і торгівля*. № 34. С. 11-19. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2022-34-02>
27. Analytical report Property Rights Alliance. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/country/ukraine>